

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL

Vergaderjaar 2005-2006

30 323 Wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs inzake vervanging van de basisvorming door een nieuwe regeling voor de onderbouw (regeling onderbouw VO)

Nr. NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG

Ontvangen

Graag wil ik de leden van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap danken voor de opmerkingen die zij in het verslag hebben gemaakt en voor de vragen die zij hebben gesteld.

In het onderstaande ga ik, mede namens de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, in op de vragen en opmerkingen in het verslag.

Bij deze nota naar aanleiding van het verslag is een nota van wijziging gevoegd.

Bij de beantwoording van de vragen van de commissie zal zoveel mogelijk de volgorde worden aangehouden die zij zelf hanteert en die overeenkomt met de opbouw van de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel. De opbouw is als volgt:

I. Algemeen

1. Inleiding
2. Achtergrond: van basisvorming tot onderbouw
3. Doelstellingen onderbouw voortgezet onderwijs
4. Geen door de rijksoverheid opgelegde onderwijsvernieuwing
5. Kerndoelen als leidraad voor de onderwijsprogramma's in de onderbouw
6. Inzet onderwijspersoneel
7. Gebruik onderwijstijd
8. Ruimte verantwoorden
9. Toezicht en verantwoording
10. Handhaafbaarheid
11. Advies Onderwijsraad
12. Financiële gevolgen

II. Artikelsgewijze toelichting

I. Algemeen

Met genoegen constateer ik dat het wetsvoorstel in het algemeen op steun vanuit de Kamer kan rekenen. De meest kritische kanttekeningen worden geplaatst door de leden van de fracties van de SP en van D66, terwijl ook de leden van de andere fracties op onderdelen belangrijk commentaar hebben. Alvorens op de vragen in te gaan, zal in een algemene toelichting een aantal noties de revue passeren die betrekking hebben op de uitgangspunten van het wetsvoorstel.

Bestuurlijke vernieuwing

Met het wetsvoorstel beoogt de Regering *niet* een centraal opgelegde onderwijsvernieuwing te implementeren. Er wordt geen nieuw onderwijsstelsel ingevoerd. De keuzes voor de inrichting, vormgeving en organisatie zijn aan de scholen en leraren zelf. Zoals de leden van de fracties van CDA en PvdA terecht constateren en erkennen, biedt het wetsvoorstel in essentie geen onderwijskundige, maar een bestuurlijke vernieuwing. Andere werkwijzen dan nu wettelijk mogelijk zijn worden niet opgedrongen, maar mogelijk gemaakt.

De leden van de PvdA-fractie geven aan dat ze dit een juiste grondhouding vinden en ze zeggen deze bescheiden houding van de overheid te waarderen. Ik constateer echter dat de toelichting bij het wetsvoorstel er kennelijk niet volledig in is geslaagd om dit aan de leden van alle fracties duidelijk te maken. Er wordt meer dan eens verondersteld dat er (toch) sprake is van een van rijkswege opgelegde onderwijsvernieuwing, of dit nou leergebieden, kernteams of andere didactische modellen betreft. Zo wordt gevraagd of er wel voldoende tijd wordt geboden om "de nieuwe onderbouw in te voeren", en of het niet beter zou zijn extra middelen en uren ter beschikking te stellen om team-teaching verantwoord te ontwikkelen.

Mijn reactie daarop is, dat het helemaal aan de school is, of en zo ja hoe zij het onderwijsprogramma in de onderbouw wil veranderen. Dat is de kern van autonomie. Zeker zo wezenlijk aan autonomie is echter dat de keuzes die een school maakt, ook door de school zelf gedragen kunnen worden, zowel wat betreft draagvlak, middelen als menskracht. Als een school niet voor een bepaald model wil of kan kiezen, dan moet die school dat nalaten. Het is dan ook goed om op deze plaats nogmaals op te merken dat door de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming ontwikkelde werkdocumenten niet meer dan een handreiking zijn en naar believen kunnen worden gebruikt in de school.

De leden van de fractie van het CDA geven aan eraan te hechten "dat bij alle vernieuwingen in de onderbouw deze vernieuwingen nauwgezet gevolgd worden. Tijdens

de verbouwing gaat de verkoop gewoon door", zo constateren deze leden. Ook hier is het zinvol om nog eens te onderstrepen dat niet per 1 augustus 2006 een nieuw onderwijsmodel wordt ingevoerd, dat op een bepaald door de overheid voorgeschreven moment in werking gaat treden. Het wetsvoorstel is bescheidener en maakt alleen de kaders minder rigide om scholen in staat te stellen zich op hun eigen wijze, in hun eigen tempo te ontwikkelen. Als een school weinig of geen aanleiding ziet af te wijken van het huidige programma, is dat mogelijk. "Niet veranderen" is wettelijk ook toegestaan.

Enige misverstanden

Een goed voorbeeld van een thema waarover misverstanden blijken te bestaan, is de rol van de leraar. Zo lijken de leden van de fractie van D66 te vrezen dat kennisgericht onderwijs ondergewaardeerd wordt en stellen de leden van de fractie van de SP - zowel in de vragen in het verslag als in bijdragen in de media (zie bijvoorbeeld de ingezonden brief van mw. F. Vergeer-Mudde in de Volkskrant van 26 november 2005), dat "het systeem van het studiehuis in de onderbouw zal worden ingevoerd" en dat "leerlingen alleen nog inhoudelijke procesbegeleiding krijgen door een docent die zelf niets van het vak hoeft te weten".

De hierboven geschetste classificatie is feitelijk onjuist: er wordt geen nieuw systeem ingevoerd en leraren hóéven geen procesbegeleiders te worden. Mogelijk leidt de nieuwe definitie van onderwijstijd tot verwarring bij de genoemde fracties. In deze definitie wordt onder meer gesteld dat het bij onderwijstijd gaat om "begeleid onderwijs". De betreffende leden veronderstellen klaarblijkelijk dat met deze nieuwe definitie van onderwijstijd een nieuw soort leraar wordt ingevoerd, namelijk een (proces)begeleider. Dat is niet juist. Hoe "begeleid onderwijs" wordt ingevuld is aan de school en belangrijker nog: aan de docent, zelf. Het bepalen van de balans tussen kennisoverdracht en procesbegeleiding is bij uitstek een zaak van de leraar: het behoort tot zijn deskundigheid, verantwoordelijkheid en beroepstrots om hier eigen paden te kiezen. Zo is het in de eerste plaats aan de leraar om ervoor te zorgen dat de vakinhoud die voor zijn of haar vakgebied van belang is, op een kwalitatief goede wijze aangeboden wordt en is het aan de schoolleiding om ervoor te zorgen dat een situatie wordt gecreëerd waarin het leren van jongeren echt centraal staat. Het is zoals de leden van de PvdA-fractie dat mooi verwoorden: onderwijs is een creatief proces, dat goed gedijt bij ruimte voor de professionals die voor de klas staan. De regering heeft eerder, onder meer in Koers VO, aangegeven, er vertrouwen in te hebben dat de professionals in de scholen op een goede manier handen en voeten geven aan deze ruimte. Dat laat - mede in reactie op de opmerking van de leden van de VVD-fractie terzake - onverlet dat de regering (en naar ik aanneem eveneens het parlement) er

nadrukkelijk op zal toezien dat de kwaliteit van het onderwijs daadwerkelijk goed is en dat leerlingen al datgene krijgen aangeboden in het onderwijs wat wettelijk verplicht is. De leden van de fractie van de VVD eisen een actieve opstelling van de regering wanneer blijkt dat zich problemen voordoen in de uitvoering. De regering zal zich zeker actief opstellen, maar er moet wel voor gewaakt worden direct tot grote beleidswijzigingen over te gaan indien zich op een aantal scholen problemen voordoen. Alleen door de sector de gelegenheid te bieden zich te ontwikkelen, is een solide, responsieve en innovatieve sector voortgezet onderwijs mogelijk. Het is altijd mogelijk om individuele scholen aan te spreken op slechte resultaten en zo nodig sancties op te leggen. Bovendien kan horizontale verantwoording leiden tot een nieuwe kwaliteitsimpuls. De rijksoverheid stelt duidelijke kaders waaraan de school in samenspraak met haar omgeving invulling geeft. De school legt over die keuzes open en tijdig verantwoording af, in de eerste plaats aan de betrokkenen in en om de school, zoals ouders, leerlingen en het personeel. Deze meervoudige publieke verantwoording hoort bij goed, modern bestuur. Sluitsteen van de verantwoordingsketen is het toezicht van de inspectie. Wanneer de inspectie constateert dat een wettelijk (kwaliteit)voorschrift niet is nageleefd, spreekt zij de school daarop aan en er zal naar gelang de verdere gang van zaken een verbetertraject worden afgesproken.

Autonomie en variëteit

De ruimte die scholen wordt geboden om naar eigen inzicht vorm te geven aan de onderbouw, past volgens de leden van de VVD-fractie binnen de door regering en Kamer vastgestelde richting van autonome scholen en minder regelgeving. Deze leden stellen dat verantwoordelijkheden te gemakkelijk worden overgeheveld van rijk naar school. De leden van de fractie van de SP verwoorden dit misschien wel het meest kernachtig door te stellen dat het wetsvoorstel ruimte geeft "voor zowel gewenste als ongewenste bestuurlijke keuzes ten aanzien van de inrichting van het onderwijs".

De regering hecht eraan op te merken dat met het wetsvoorstel nadrukkelijk niet alle verantwoordelijkheden naar scholen worden overgeheveld. Zo is en blijft het de wetgever die de kerndoelen vaststelt en blijft de wetgever een belangrijke rol hebben als het gaat om het vaststellen van de bekwaamheidseisen van het personeel dat direct bij het onderwijsproces is betrokken. In de toelichting bij het wetsvoorstel is daarom aangegeven dat met dit wetsvoorstel wordt beoogd een balans te bieden tussen collectieve ambities en autonome scholen.

Ruimte in de wettelijke kaders maakt meer variatie tussen scholen mogelijk. De leden van de SP-fractie vragen zich af of dit er niet toe zal leiden dat er te grote verschillen tussen

scholen ontstaan, bijvoorbeeld voor wat betreft niveau, pedagogisch-didactische aanpak of inhoud van het onderwijsprogramma.

In reactie daarop wil ik nogmaals onderstrepen dat de minimumeisen voor alle scholen gelijk zijn. Gelijk zowel in de zin dat de eisen voor de ene school gelijk zijn aan de eisen voor de andere school, als in de zin dat de eisen die met de nieuwe regeling voor de onderbouw VO aan scholen worden gesteld overeenkomen met wat in de regelgeving voor de basisvorming het geval is. Doel van het wetsvoorstel is ruimte in de regelgeving te creëren. Daarmee worden scholen gestimuleerd om te excelleren op aspecten die zij bijzonder van belang vinden. Met globalere regelgeving kan hetzelfde basisniveau gewaarborgd worden, terwijl het voor scholen meer stimulansen biedt om uit te blinken dan mogelijk is bij heel gedetailleerde regelgeving.

Kerdoelen

De leden van diverse fracties maken opmerkingen en stellen vragen over de nog vast te stellen kerndoelen. Zo stellen de leden van de PvdA-fractie, refererend aan mijn brief van 17 november aan de voorzitter van de Eerste Kamer (PO/KO/2005/51961), dat de regering de kerndoelen al bekend heeft gemaakt. Dat is niet helemaal correct. In die brief - een reactie op een verzoek van de Eerste Kamer om inzicht te krijgen in de kerndoelen voor primair en voortgezet onderwijs - werd het voorstel van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming voor nieuwe kerndoelen bijgevoegd.

In de bijlage bij deze nota naar aanleiding van het verslag zijn alle 58 algemene kerndoelen opgenomen, inclusief zes aanpassingen die ik aan wil brengen ten opzichte van de kerndoelen die de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming heeft voorgesteld. De beoogde aanpassingen worden toegelicht.

Voor de kerndoelen die de Taakgroep voorstelde voor Friese taal en cultuur, voorzie ik geen aanpassingen. Deze kerndoelen zijn eveneens in de bijlage opgenomen.

Ik wijs er ten overvloede op dat de algemene maatregel van bestuur waarin de kerndoelen voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs zullen worden vastgelegd, nog in procedure moet worden gebracht. Het besluit wordt (volgens de huidige planning in mei/juni 2006) in het kader van de voorhang aan uw Kamer voorgelegd.

1. Inleiding

De leden van de fractie van de SP merken op dat het bieden van ruimte voor variëteit ertoe kan leiden dat de manier waarop scholen de onderbouw vormgeven, sterk kan gaan

verschillen van school tot school. Deze leden vragen of dit de doorstroming zal bevorderen of dat het juist belemmeringen opwerpt.

Hoe een school het onderbouwprogramma ook inricht, het moet in alle gevallen voorbereiden op de bovenbouw en hierbij de keuzemogelijkheid voor alle sectoren respectievelijk profielen openlaten na het tweede respectievelijk derde leerjaar. Ook moet elke school, onafhankelijk van de gekozen vormgeving van het onderbouwprogramma, alle kerndoelen in het onderwijsprogramma verwerken. Dat betekent dat leerlingen in de onderbouw op elke school in essentie dezelfde basis meekrijgen. Aangezien scholen meer ruimte krijgen om maatwerk te bieden voor leerlingen, krijgen zij ook meer mogelijkheden om een leerling die van een andere school afkomstig is - bijvoorbeeld vanwege een verhuizing - op maat in te passen in het onderwijsprogramma van de ontvangende school. Dit maatwerk biedt mogelijkheden om de doorstroom verder te optimaliseren en werpt hiervoor geen belemmeringen op.

De leden van de fractie van de SP vragen zich vervolgens af wie in het wetsvoorstel worden bedoeld met "de school". Daarbij vragen deze leden of de regering hun mening deelt dat het in de eerste plaats aan de docenten is om te bepalen welke onderwijskundige vernieuwingen nodig zijn.

De regering erkent zonder meer dat leraren de dragers van onderwijskundige vernieuwing zijn, maar ziet het antwoord op de vraag wie onderwijsvernieuwing initieert breder dan alleen leraren. Leraren, schoolleiders en bestuurders hebben elk hun eigen rol, die in samenspraak - ook met ouders en leerlingen - moeten en kunnen bepalen welke koers men als (onderdeel van een) school wil varen. Er ligt een taak voor schoolleiders, schoolbesturen en leraren om zélf ervoor te zorgen dat alle relevante partijen hun rol kunnen spelen. Zoals in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt aangegeven, heeft de medezeggenschapsraad conform de Wet medezeggenschap onderwijs 1992 bevoegdheden in het geval van voorgenomen schoolbeleid dat belangrijke onderwijskundige of rechtspositionele consequenties kan hebben. De eindverantwoordelijkheid voor het beleid van een school ligt bij het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag is dan ook aanspreekpunt voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

De leden van de SP-fractie vragen vervolgens of de regering het gewenst vindt dat de docenten op het punt van onderwijskundige vernieuwingen initiatiefrecht en instemmingsrecht hebben. Tevens vragen deze leden of met "draagvlak" bij de ouders en de leerlingen bedoeld wordt dat er advies- of instemmingsrecht behoort te zijn. In aanvulling

daarop vragen zij of ouders of leerlingen voldoende deskundig zijn om een oordeel te kunnen hebben over didactische methodes. Onderkent de regering de spanning die kan ontstaan tussen het oordeel van ouders en leerlingen enerzijds en dat van de professionals anderzijds, vragen deze leden.

De docenten zijn vertegenwoordigd in het personeelsdeel van de medezeggenschapsraad. De ouders en leerlingen zijn vertegenwoordigd in het ouders/leerlingendeel. De medezeggenschapsraad als geheel heeft de wettelijke bevoegdheid om over alle zaken die de school betreffen (waaronder uiteraard ook het onderwijskundig beleid) aan het bevoegd gezag voorstellen te doen en standpunten kenbaar te maken (artikel 5, tweede lid, Wet medezeggenschap onderwijs 1992). Het bevoegd gezag moet hierop schriftelijk reageren en zich open stellen voor overleg daarover met de raad. Elke geleding in de raad kan dus in overleg met de andere geledingen het initiatief nemen om voorstellen over het onderwijskundig beleid te doen aan het bevoegd gezag. Daarnaast heeft de medezeggenschapsraad als geheel instemmingsrecht waar het gaat om een voorstel tot aanpassing van het schoolplan in verband met wijziging van de onderwijskundige inrichting van de onderbouw (artikel 6, onderdeel b, van de Wet medezeggenschap onderwijs 1992).

De medezeggenschapsraad heeft een wettelijk recht op tijdige informatieverstrekking door het bevoegd gezag. Het is van belang dat het bevoegd gezag heldere en transparante informatie verstrekt, zodat ook ouders en leerlingen de zaak goed kunnen doorgronden. De vertegenwoordigers van de ouders en leerlingen in de medezeggenschapsraad kunnen natuurlijk van mening verschillen met de vertegenwoordigers van het personeel. Hier wordt binnen de medezeggenschapsraad op democratische wijze mee omgegaan. Draagvlak bij ouders en leerlingen kent twee dimensies: de hierboven beschreven (formele) dimensie van de medezeggenschap en de (materiële) dimensie van de bredere horizontale verantwoording. De bredere horizontale verantwoording door de school naar ouders en leerlingen bestaat er uit dat het bevoegd gezag hen via de geëigende kanalen (waaronder in ieder geval de schoolgids) goed informeert over voor hen van belang zijnde zaken.

2. Achtergrond: van basisvorming tot onderbouw

De leden van de fractie van het CDA vragen de regering om aan te geven wanneer het wetsvoorstel het Staatsblad moet hebben bereikt om op 1 augustus 2006 in werking te kunnen treden.

De wetwijzigingen en het benodigde inwerkingtredingsbesluit moeten het Staatsblad vóór 1 augustus 2006 hebben bereikt. Hetzelfde geldt voor de bijbehorende algemene maatregel van bestuur met de kerndoelen, waarvoor geldt dat ook de "voorhang" voor die datum moet zijn afgerond. Hierbij zij overigens opgemerkt dat het tijdpad weliswaar krap is, maar dat het voor scholen in principe geen problemen hoeft op te leveren: het is niet zo dat zij vanaf 1 augustus 2006 moeten beginnen de onderbouw anders te organiseren, ze *kunnen* dat vanaf die datum doen.

De leden van de CDA-fractie vragen of er al veel scholen zijn die nu al ervaring opdoen met de nieuwe regeling en daarbij gebruik maken van de mogelijkheid om af te wijken van de bestaande wettelijke kaders, door middel van een aanvraag op grond van artikel 25 Wet voortgezet onderwijs (WVO).

Er zijn 178 aanvragen ingediend in het kader van de beleidsregel "*Mogelijkheden voor scholen om in het schooljaar 2005-2006 ervaring op te doen met ontwikkeling van de onderbouw*" d.d. 22 december 2004 (Gele katern 2004, nr. 21, blz. 30 e.v.). Daarvan zijn er 157 gehonoreerd. Dat wil zeggen dat circa een kwart van de scholen intussen ervaring opdoet met de beoogde nieuwe mogelijkheden.

Dat is overigens ook een belangrijke reden waarom het wenselijk is dat de geplande inwerkingtredingsdatum wordt gerealiseerd. Voor het schooljaar 2006-2007 zou, indien het wetsvoorstel niet per 1 augustus 2006 in werking treedt, een nieuwe aanvraag-procedure nodig zijn om scholen in staat te stellen hiermee door te gaan, of te starten, met alle administratieve lasten van dien.

Het antwoord op de vraag van de aan het woord zijnde leden of de Inspectie van het Onderwijs voldoende ruimte geeft aan deze scholen is bevestigend: als de school werkt op de manier die in de gehonoreerde aanvraag is beschreven, is er sprake van een formele ontheffing en handelt de Inspectie daar ook naar.

3. Doelstellingen onderbouw voortgezet onderwijs

De leden van de CDA-fractie merken op dat de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming aangaf dat kerndoelen nodig zijn om de kaders te stellen waarbinnen de twee specifieke functies van de onderbouw worden gewaarborgd, te weten: het leggen van een door de overheid te bepalen basis aan kennis en vaardigheden die nodig zijn voor het algemeen maatschappelijk functioneren en het bieden van een oriëntatie in de breedte die keuzes voor specifieke sectoren of profielen open laten en mogelijk maken. De leden van deze fractie hebben uit de beleidsreactie van de regering begrepen dat deze twee belangrijke

kernfuncties ook in de wet verankerd zouden worden. Zij merken op dat het onderhavige wetsvoorstel daar niet expliciet in voorziet en zij vragen de regering dit toe te lichten.

Beide functies staan in het wetsvoorstel, zij het in een licht aangepaste formulering:

- De functie van de kerndoelen wordt verwoord in de nieuw toegevoegde begripsbepaling van "kerndoelen". In paragraaf 5 van de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel is hier nader bij stilgestaan. Ook in de algemene maatregel van bestuur waarbij de kerndoelen voor de onderbouw van het VO worden vastgesteld (hierna: Besluit kerndoelen onderbouw VO), zal dit uitvoerig worden toegelicht.
- Het nieuwe artikel 11a WVO bevat de opdracht aan scholen tot het bieden van een oriëntatie in de breedte die keuzes voor specifieke sectoren of profielen openlaat en mogelijk maakt.

Voorts stellen de leden van de CDA-fractie dat zij eerder hun twijfels hebben geuit over de tweede moderne vreemde taal in de onderbouw van het vmbo. Zij verzoeken de regering hier nader op in te gaan en aan te tonen dat er voor deze groep leerlingen voldoende differentiatiemogelijkheden zijn.

De Taakgroep Vernieuwing Basisvorming heeft in haar eindrapportage op basis van een brede veldraadpleging aanbevelingen gedaan over een tweede moderne vreemde taal (naast het Engels) in de onderbouw van het vmbo. De conclusie is genuanceerd:

- Voor de *gemengde en theoretische leerweg* is een (zeer) grote meerderheid van mening dat een tweede moderne vreemde taal in het onderwijsprogramma zowel wenselijk als realistisch is.
- Voor de *kaderberoepsgerichte leerweg* stelt een kleine meerderheid van alle leraren dat er geen verplichting voor een tweede moderne vreemde taal zou moeten zijn, terwijl de meerderheid van de leraren moderne vreemde talen dat wel wenselijk acht. Wel zou ontheffing mogelijk moeten zijn.
- De verplichting van een tweede moderne vreemde taal in de *basisberoepsgerichte leerweg* tenslotte wordt door de meeste respondenten niet wenselijk want niet realistisch geacht.

Deze aanbevelingen van de Taakgroep zullen in het Besluit kerndoelen onderbouw VO worden uitgewerkt. Voor de basisberoepsgerichte leerweg zal alleen Engelse taal als moderne vreemde taal verplicht worden gesteld, voor de overige leerwegen zal naast het Engels, in beginsel ook onderwijs in Franse of Duitse taal verplicht worden. Daarbij zal het Besluit kerndoelen onderbouw VO een aantal mogelijkheden bieden voor ontheffing van die verplichting. Daarmee zal tegemoet worden gekomen aan mogelijke problemen in de

theoretische, gemengde en kaderberoepsgerichte leerweg om voor alle leerlingen een tweede moderne vreemde taal verplicht te stellen. De wettelijke mogelijkheden voor ontheffing zijn voor de theoretische, gemengde en kaderberoepsgerichte leerweg gelijk, al zullen ze - gezien de conclusies van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming - vooral van belang zijn voor de kaderberoepsgerichte leerweg. Op deze wijze biedt de wet (samen met het Besluit kerndoelen onderbouw VO) voldoende mogelijkheden voor differentiatie.

De leden van de SP-fractie stellen dat er reden is om voor vmbo-theoretische leerweg (vmbo-t) voor te schrijven, dat naast Engels zowel Frans als Duits een verplicht vak is. Vmbo-t-leerlingen kunnen anders, zo denken deze leden, niet meer doorstromen naar het havo.

In reactie hierop merk ik op, dat in géén van de havo-profielen een derde moderne vreemde taal verplicht is. De gedachte dat vmbo-t-leerlingen niet meer zouden kunnen doorstromen indien ze geen tweede én derde moderne vreemde taal hebben gevolgd, is dan ook niet juist.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering kan aangeven aan welke voorwaarden voldaan moet worden om een vmbo-t leerling te laten doorstromen naar 4-havo, en verzoekt de regering vervolgens toe te lichten of deze doorstroommogelijkheid bevordert of verkleind wordt door het wetsvoorstel.

Op grond van artikel 10, tweede lid, van het Inrichtingsbesluit W.V.O. geeft een diploma vmbo-t een leerling het recht door te stromen naar 4-havo. Met dit wetsvoorstel wordt meer ruimte geboden voor de programmering van het onderwijsprogramma in de onderbouw. Daardoor kunnen scholen beter maatwerk bieden passend bij de capaciteiten, leerstijlen en ambities van leerlingen. De mogelijkheden om een vmbo-t leerling te laten doorstromen naar havo-4, worden hierdoor bevordert.

4. Geen door de rijksoverheid opgelegde onderwijsvernieuwing

De leden van de CDA-fractie vragen de regering er op toe te zien dat de Onderwijsinspectie in haar toezicht niet (indirect) stuurt bij de inrichting en vormgeving van het onderwijsprogramma.

In aanvulling daarop vragen deze leden of het toetsingskader van de Inspectie voldoende mogelijkheden biedt voor eigen keuzes in de school bij de vormgeving van het verplichte samenhangende onderwijsprogramma.

Met de toenemende wettelijke ruimte voor scholen voor eigen onderwijskundige keuzes verandert ook het toezicht door de Inspectie. De Inspectie toetst of een school zich binnen de (globalere) wettelijke kaders beweegt. De school expliciteert de eigen doelstellingen en legt achteraf verantwoording af over het al of niet behalen van die doelstellingen. Onderwijskundige keuzes worden – mits ze binnen de wettelijke kaders passen - door de Inspectie niet inhoudelijk beoordeeld. Frequentie en intensiteit van het toezicht zullen afhangen van de mate waarin scholen hun eigen kwaliteitszorg op orde hebben en goede resultaten behalen. Deze uitgangspunten zullen nog sterker tot uiting komen in het nieuwe toetsingskader van de Inspectie dat voor het voortgezet onderwijs zal gaan gelden. Het toetsingskader van de Inspectie gaat in toenemende mate uit van proportioneel toezicht waarbij rekening wordt gehouden met de variëteit tussen scholen die voortvloeit uit de toenemende ruimte voor eigen keuzes.

Voor de leden van de fractie van de PvdA is het van groot belang dat de verworvenheid van de basisvorming dat pas op latere leeftijd de onderwijsloopbaan definitief komt vast te liggen, behouden blijft en met de vernieuwde onderbouw vo niet opnieuw een sterke fuikwerking wordt geïntroduceerd.

Wat dit betreft kan de regering de leden gerust stellen: door de bepaling in de wet dat het onderwijs in de eerste twee respectievelijk drie leerjaren zodanig moet worden ingericht dat met behoud van keuzevrijheid de doorstroming van leerlingen wordt bevorderd naar de verschillende bovenbouwprogramma's, wordt nadrukkelijk vastgelegd dat niet al in de eerste twee leerjaren de onderwijsloopbaan definitief wordt bepaald.

De leden van de fractie van de PvdA merken op verheugd te zijn dat nu voor vakkencombinaties wordt bepaald dat leraren bevoegd zijn voor een gehele vakkencombinatie zodra zij beschikken over een bevoegdheid voor één van de onderliggende vakken.

De bepaling waar de leden van de PvdA-fractie op doelen, is van overgangsrechtelijke aard (artikel III van het wetsvoorstel) en regelt geen nieuwe bevoegdheden. Op dit moment is in het Inrichtingsbesluit W.V.O. geregeld dat bepaalde basisvormingsvakken in combinatie met elkaar kunnen worden gegeven. Alleen voor die vakkencombinaties geldt dat leraren die bevoegd zijn voor één van de onderliggende vakken, ook bevoegd zijn voor de gehele combinatie. Artikel III van het onderhavige wetsvoorstel regelt op individueel niveau dat een leraar deze bevoegdheid behoudt indien die specifieke combinatie op een school in de onderbouw straks nog wordt gegeven.

In het wetsvoorstel wordt een andere benadering gekozen waar het gaat om de inzet van leraren in een team voor een vakoverstijgend programmaonderdeel in de onderbouw. Een leraar kan daarbij worden ingezet op een terrein dat buiten zijn bevoegdheid valt mits dat gebeurt onder verantwoordelijkheid van een leraar die daarvoor wel bevoegd is. De bevoegdheid van eerstgenoemde leraar wordt daarbij niet uitgebreid.

5. Kerndoelen als leidraad voor de onderwijsprogramma's in de onderbouw

De leden van de CDA-fractie vragen of met de nieuwe kerndoelen de doorlopende leerlijn van primair onderwijs naar de bovenbouw en vervolgopleidingen voldoende wordt gegarandeerd. Zo moeten deze kerndoelen volgens de aan het woord zijnde leden aansluiten bij de recent herziene kerndoelen voor het basisonderwijs en bij de nu in voorbereiding zijnde veranderingen in de Tweede Fase. Ook vragen zij in hoeverre het begrippenkader voor de onderbouw afwijkt van het primair onderwijs en de eindtermen in het voortgezet onderwijs.

Bij de totstandkoming van het voorstel voor de nieuwe kerndoelen voor de onderbouw VO is door de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming nadrukkelijk het toen eveneens in ontwikkeling zijnde advies voor nieuwe kerndoelen PO betrokken. Ook is in het ontwikkelproces van de kerndoelen voor goede afstemming met de eindtermen in het voortgezet onderwijs gezorgd. In verschillende documenten heeft de Taakgroep inzicht gegeven in dit proces, op diverse manieren zijn overwegingen en standpunten uitgewisseld en is het gesprek over de kerndoelen gestimuleerd, en het ontwerp voor kerndoelen is voor advies voorgelegd aan organisaties van belanghebbenden en aan deskundigen. Dit sterkt mij in de overtuiging dat het voorliggende voorstel voor nieuwe kerndoelen en het gebruikte begrippenkader goed aansluiten op het primair onderwijs en de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, zodat een goede basis voor doorlopende leerlijnen wordt gecreëerd.

Op de vraag van de leden van de fractie van het CDA wanneer de algemene maatregel van bestuur aan de Kamer zal worden overlegd, kan gemeld worden dat de huidige planning is dat het besluit in mei/ juni 2006 zal worden voorgehangen.

De leden van de CDA-fractie constateren dat de regering verschillende begrippen voor wat betreft de aard van de kerndoelen hanteert. Zo wordt gesproken over een "kader", "richtinggevende kerndoelen", een "collectieve ambitie" en "wat de maatschappij belangrijk vindt dat jongeren leren". In dit wetsvoorstel wordt gesproken over "inhoudelijke kaders". De aan het woord zijnde leden vinden dat verwarrend en vragen daarom hierover een verheldering, waarbij ze aantekenen liever te spreken over doelen dan over kaders.

De leden van de fractie van het CDA zijn van mening dat de term "kader" in dit verband ten onrechte het belang van de kerndoelen relativeert: "Zolang je maar binnen de kaders blijft is het wel goed, zou je kunnen veronderstellen", aldus deze leden.

De regering deelt de bedenkingen van de leden van de CDA-fractie terzake niet. Alle kerndoelen zijn geformuleerd volgens het stramien "De leerling leert...". Of het nou kaders, doelen of bijvoorbeeld prestatie-indicatoren zijn: elke leerling op elke school moet leren wat in de kerndoelen is vastgelegd. Als een leerling dat leert, voldoet de school aan zijn wettelijke opdracht, zo niet, dan voldoet de school hier niet aan. Er is gekozen voor de term "kaders" om de formele functie van de kerndoelen tot uitdrukking te brengen: het gaat niet om een specificatie van uniforme leerresultaten (wat moet elke leerling geleerd hebben aan het eind van de onderbouw), maar om een kader waarbinnen de school echte aanbodkeuzes kan maken (wat moet elke leerling leren in de onderbouw). De andere begrippen ("richtinggevende kerndoelen", "collectieve ambitie", "wat de maatschappij belangrijk vindt dat jongeren leren") zijn veeleer een aanduiding van de kerndoelen dan dat ze beogen een definitie van "kerndoelen" te geven.

De leden van de CDA-fractie ondersteunen de regering in haar keuze om binnen de kerndoelen geen niveauaanduiding te geven. Dat zou tot te veel detaillering leiden, hetgeen de ruimte voor differentiatie weer zou belemmeren. Ook de leden van de SGP-fractie laten zich in die zin uit, wanneer zij opmerken de keuze van de regering te steunen om de kerndoelen globaal te houden en niet, zoals de Onderwijsraad voorstelde, nader te specificeren of uit te breiden. Wel vragen de leden van de CDA-fractie of en hoe door deze keuze de doorstroming op het juiste niveau gegarandeerd kan worden. Ook vragen deze leden of de niveauverschillen tussen scholen niet te groot kunnen worden, hetgeen voor leerlingen die tussentijds wisselen van school een te grote belemmering zou kunnen opleveren.

De regering volgt de redenering van de leden van de CDA-fractie dat niveauaanduiding binnen de kerndoelen tot te veel detaillering zou leiden, waardoor de ruimte voor differentiatie weer belemmerd zou worden. Doorstroming op het juiste niveau gebeurt niet bij de gratie van gedetailleerd geformuleerde kerndoelen. Het bevoegd gezag is ervoor verantwoordelijk dat doorstroming op het juiste niveau geschiedt. Het is aan de professionals om doorstroming en doorlopende leerlijnen in de praktijk te realiseren. De waarborg dat de geboden ruimte niet tot te grote niveauverschillen tussen scholen zal leiden, is erin gelegen dat alle scholen zijn gehouden aan de wettelijke eis om hun leerlingen voor te bereiden op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, en dat na de

eerste twee respectievelijk drie leerjaren in principe alle sectoren respectievelijk profielen nog gekozen kunnen worden. De precieze uitwerking zal per school verschillen maar de differentiatie wordt beperkt doordat alle onderbouwprogramma's moeten voorbereiden op de bovenbouw en dus op de examens.

De door de Taakgroep geformuleerde kerndoelen zijn procesmatig beschreven. De leden van de CDA-fractie vragen of dat wenselijk is voor alle leergebieden en doelen daarbij vooral op Nederlandse taal, Engels en wiskunde. Evenals in het basisonderwijs achten deze leden dit de kernleergebieden. Zij constateren dat nog veel leerlingen aan het einde van hun schoolloopbaan elementaire kennis ontberen. Daarom vragen deze leden de regering ook via de formulering van de kerndoelen te bewerkstelligen dat het noodzakelijke kennisniveau wordt gegarandeerd.

De regering is het met de leden van de CDA-fractie eens dat het onwenselijk, sterker nog: niet acceptabel, is dat leerlingen aan het eind van hun schoolloopbaan elementaire kennis ontberen. De kerndoelen leggen de elementaire kennis die alle leerlingen op alle scholen moeten leren vast. Daarbij is gekozen om alle kerndoelen volgens hetzelfde stramien te formuleren, namelijk: "De leerling leert...". Zo wordt gewaarborgd dat alle leerlingen de in de kerndoelen vastgelegde elementaire kennis, vaardigheden en houdingen leren. In reactie op de vraag van de leden van de CDA-fractie merk ik op dat aanpassing van de wijze waarop de kerndoelen worden geformuleerd, niet de manier is om te bewerkstelligen dat het noodzakelijke niveau wordt bereikt. Dat zou betekenen dat de kerndoelen alsnog gedetailleerd op verschillende niveaus uitgewerkt zouden moeten worden. Dat zou onwenselijk zijn omdat dan de kerndoelen opnieuw ontwikkeld zouden moeten worden, terwijl de voorliggende set kerndoelen kan rekenen op breed draagvlak in het veld - ook juist vanwege de globale formulering.

De regering is het op zich eens met de opmerking van de leden van de CDA-fractie elders in de nota dat draagvlak in het veld met het onderhavige (concept)voorstel voor nieuwe kerndoelen niet impliceert dat de wetgever per definitie geen aanpassingen meer zou kunnen verrichten, maar het op een heel andere manier formuleren van de kerndoelen zou de essentie van het voorstel raken en dat is onwenselijk. Gedetailleerde niveau-aanduiding zou de ruimte voor differentiatie weer beperken en daar kiest de regering - daarin ook ondersteund door de leden van de CDA-fractie - niet voor. Het is daarnaast ook niet nodig om de kerndoelen hiervoor te gebruiken: de examens zijn het ultieme ijkpunt om te garanderen dat de leerlingen aan het eind van hun schoolloopbaan beschikken over elementaire kennis. Nederlandse en Engelse taal en in bijna alle

gevallen wiskunde zijn immers verplichte examenonderdelen. De exameneisen geven richting aan de programmering van het onderwijs in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

Daarnaast zet de regering in op het meerjarige project Standaarden Elektronisch Leerdossier (ELDvo). Dit project beoogt een standaard te ontwikkelen voor de digitale uitwisseling van gegevens over het leren van leerlingen ten behoeve van doorlopende leerlijnen in het onderwijs. Scholen kunnen op basis van die standaard een leerlingvolgsysteem opzetten waarmee de leerresultaten van leerlingen worden gevolgd.

Naar aanleiding van de kerndoelen die betrekking hebben op burgerschap en de integratie van leerlingen in de Nederlandse samenleving, vragen de leden van de fractie van de PvdA aan de regering om nader in te gaan op de aspecten die niet zozeer de cognitieve kant, maar de ontmoetingsfunctie betreffen.

Het is van belang op te merken dat niet alleen de kerndoelen, maar ook de in bredere zin in de wet verankerde opdracht aan scholen, hier een rol speelt. Met het initiatiefwetsvoorstel van de leden Hamer, Dijsselbloem en Kraneveldt (Kamerstukken I, 2005/06, 29 666) wordt de opdracht aan scholen om actief zorg te dragen voor burgerschapsvorming, wettelijk verankerd. In het initiatiefwetsvoorstel wordt de bedoeling ervan uiteengezet, namelijk dat scholen (in de onderbouw, maar ook in de bovenbouw) van het voortgezet onderwijs (en ook het primair onderwijs) bijdragen aan de integratie van alle leerlingen in de Nederlandse samenleving. De genoemde kerndoelen preciseren dit nader. Ook al wordt in de kerndoelen niet expliciet ingegaan op ontmoetingsaspecten, het belang van nieuwsgierigheid naar en tolerantie voor culturele veelkleurigheid, met daarbij oog voor zowel de persoonlijke identiteit als respect voor de identiteit van anderen, komt er echter wel degelijk in tot uitdrukking. Met de kerndoelen wordt vastgelegd *wat* een leerling moet leren, en de ontmoetingsaspecten hebben meer betrekking op het *hoe*. Het ligt dusdanig voor de hand dat ontmoeting van anderen een belangrijke uitwerking is van de kerndoelen en van het initiatiefwetsvoorstel, dat het niet nodig is dat afzonderlijk nog te regelen. De wijze waarop en de mate waarin ontmoetingen plaatsvinden, wordt daarom aan de scholen overgelaten.

De leden van de VVD-fractie vragen wat de regering als minimale vereisten voor een doorlopende leerlijn beschouwt en hoe zij deze wil waarborgen. Zij vragen zich af of dit begrip afgebakend kan worden door "het halen van de kerndoelen als 'ruggengraat' te beschouwen", of dat het begrip ruimer moet worden opgevat dan dat.

De kerndoelen zijn de ruggengraat van het onderwijsaanbod in de onderbouw. De kerndoelen bouwen voort op de kerndoelen in het primair onderwijs en bereiden voor op het onderwijs in de leerwegen en profielen. De concrete uitwerking van de kerndoelen kan echter verschillen. Daarom bevat de wettekst als tweede eis ten aanzien van de onderbouw dat scholen de kerndoelen dusdanig moeten uitwerken dat het onderbouwprogramma adequaat voorbereidt op de verschillende bovenbouwprogramma's en dat sector- en profielkeuze na twee respectievelijk drie leerjaren nog volledig mogelijk is.

In reactie op de vraag van de leden van de VVD-fractie of de regering de mening van de leden deelt dat de kerndoelen leidend en neutraal van aard behoren te zijn, merk ik op dat dat de reden was om in de toelichting aan te geven dat de kerndoelen op scholen van alle signaturen aangeboden moeten kunnen worden. De kerndoelen die in procedure gebracht zullen worden, zijn inderdaad neutraal en leidend en kunnen door elke erkende signatuur worden uitgewerkt.

De leden van de SP-fractie lezen dat de richtinggevende kerndoelen vertaald moeten kunnen worden in concrete onderwijsprogramma's op verschillende niveaus. Zij vragen zich daarbij af of het niveau per leerweg centraal of decentraal per school wordt vastgelegd in programma's en wie daarvoor inhoudelijk verantwoordelijk is. Ook vragen zij welke ijkpunten er zijn.

Het niveau wordt per school vastgelegd en het bevoegd gezag is daar inhoudelijk voor verantwoordelijk. De waarborg dat de geboden ruimte niet tot te grote niveauverschillen tussen scholen zal leiden, is dat alle scholen gehouden zijn aan de wettelijke eis om hun leerlingen voor te bereiden op de bovenbouw van het voortgezet onderwijs, en dat na de eerste twee respectievelijk drie leerjaren in principe alle sectoren respectievelijk profielen nog gekozen kunnen worden. De precieze uitwerking zal per school verschillen, maar de differentiatie wordt beperkt doordat alle onderbouwprogramma's moeten voorbereiden op de bovenbouw en dus op de examens, die het ultieme ijkpunt vormen.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering voorbeelden kan geven van kerndoelen die moeilijk in een bepaald didactisch model te realiseren zijn en of er aanwijzingen zijn dat dit zou kunnen leiden tot het niet aanbieden van een kerndoel.

Er zijn didactische modellen die ervan uitgaan dat een leerling pas iets leert zodra hij of zij daaraan toe is. Zonder daar een (positief of negatief) oordeel aan te willen verbinden, kan een dergelijke aanpak bijvoorbeeld bij een kerndoel als kerndoel 37 (tien geëxpliciteerde

tijdvakken voor geschiedenisonderwijs, zie bijlage voor een aanscherping ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming) stuiten op problemen. Een leerling (en daarmee zijn leraar en school) zou kunnen stellen "nog niet toe te zijn" aan een aantal tijdvakken. In dat geval geldt - en dat is de algemene regel - dat de kerndoelen bóven de didactische aanpak gaan: in de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs zullen alle tien tijdvakken aan bod moeten komen.

De regering stelt expliciet dat dit wetsvoorstel niet bedoeld is om de bovenbouw aan te passen aan de onderbouw. Naar aanleiding hiervan vragen de leden van de fractie van de SP welke reden de regering heeft om te veronderstellen dat dit zou kunnen gebeuren.

De reden om de door de leden bedoelde opmerking zo expliciet op te nemen, is om te verduidelijken dat een school de geboden ruimte in de onderbouw niet kan aangrijpen om een didactisch model of vakinhoudelijke invulling te kiezen die niet voorbereidt op een centraal eindexamen. Dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling: de regering hecht sterk aan centrale eindexamens als kwaliteitsinstrument en ter borging van het civiel effect van een opleiding. Dit laat overigens onverlet dat er hard wordt gewerkt aan meer flexibele manieren van centraal examineren, waarmee recht wordt gedaan aan behoeften die leven bij scholen. Hierover is uw Kamer bericht in de *Uitwerkingsnotitie examens voortgezet onderwijs* (Kamerstukken II 2004/05, 29 800 VIII, nr. 152).

De leden van de SP-fractie vragen of de regering verwacht dat door de ruimte die voor de onderbouw wordt gegeven, ongewenste effecten optreden op het niveau waarmee de bovenbouw begint.

De regering verwacht dat de voor de onderbouw geboden ruimte scholen beter dan nu in staat stelt maatwerk te bieden voor leerlingen en daarmee een goede voorbereiding op de bovenbouw. Door de scholen in staat te stellen écht maatwerk te bieden, kan juist een betere aansluiting tussen onderbouw en bovenbouw worden gerealiseerd.

De leden van de SP-fractie willen weten of de regering het met hen eens is dat de formulering "Marie leert schaken" onvoldoende zegt over het doel dat bereikt moet worden. Immers, zo stellen de leden, "leren schaken" kan betekenen dat men de regels uit het hoofd leert of leert toepassen, maar ook dat men leert een grootmeester te verslaan. Wie bepaalt, zo vragen deze leden zich af, wat Marie nou precies moet kunnen aan het eind van de onderbouw?

De regering is het er niet mee eens dat de betreffende formulering onvoldoende helder is. Om de schaakmetafoor verder te gebruiken: stel dat er een kerndoel was dat luidt: "De leerling leert schaken". De wetgever zegt daarmee dat elke leerling moet leren schaken, maar hoe goed, daar kan de wetgever niet over gaan, het zijn de leraren die dit bepalen. Zij zijn het immers die de talenten van individuele leerlingen kunnen inschatten en op basis daarvan een onderwijsprogramma kunnen realiseren om het beste uit de leerling naar boven te halen. De ene leerling wordt grootmeester, de andere kan een leuk potje schaken in de middagpauze - maar allemaal kunnen ze schaken.

6. Inzet onderwijspersoneel

De leden van de CDA-fractie ondersteunen het voorstel om de ruimte te bieden om leraren in te zetten in teams waarvan de leden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit en uitvoering van een vakoverstijgend onderwijsprogramma. Zij zien hiervan ook al goede voorbeelden in de praktijk en vooral in het vmbo. Deze leden vragen wel of het mogelijk is om met een relatief klein team als geheel te beschikken over de bekwaamheidseisen voor de vakken die betrokken zijn bij het vakoverstijgende onderwijsprogramma. Naar deze leden veronderstellen zal dat eenvoudiger zijn in de onderbouw van het vmbo dan in het havo en het vwo.

De school bepaalt zelf of, en zo ja, welke vakken bij een vakoverstijgend onderwijsprogramma worden betrokken. In het team dat verantwoordelijk is voor de kwaliteit (ook van de uitvoering) van dat programma moeten leraren zitten die gezamenlijk beschikken over de bewijzen van bekwaamheid voor alle betrokken vakken. De school moet daarbij zelf de praktische haalbaarheid van een en ander beoordelen. Het is uiteraard te verwachten dat de omvang van het team een rechtstreekse relatie zal hebben met het aantal vakken dat wordt opgenomen in een dergelijk programma.

De leden van de SP-fractie waarderen het positief dat er op het vmbo met kernteams kan worden gewerkt. Hiermee wordt volgens hen terecht het belang van de leerling voorop gesteld. Wel hebben deze leden zorgen over de eisen die aan de vakbekwaamheid van de docenten worden gesteld, zowel wat betreft parate kennis als wat betreft didactische methodes. Ze vragen of de regering de mening deelt, dat een docent die een vak gaat geven dat hij niet gestudeerd heeft, zich eerst moet bijscholen in de kennis en didactische vaardigheden die bij dit vak horen. Deelt de regering de mening dat hiervoor een externe toets nodig is en dat niet van een andere vakdocent verwacht mag worden dat hij of zij bepaalt of een collega vakkundig is, zo vragen zij. Deze leden vragen verder waarom de regering bijscholing niet verplicht stelt en bij wie ouders bezwaar kunnen maken wanneer

hun kind les krijgt van een docent die het vak niet gestudeerd heeft. Zij vragen of er een gezamenlijke verantwoordelijkheid van het team is, of dat het de verantwoordelijkheid is van de vakdocent dat een collega, die het vak niet gestudeerd heeft, goed lesgeeft in het vak.

In het team van leraren dat gezamenlijk verantwoordelijk is voor het onderwijs in een vakoverstijgend programmaonderdeel, blijft elke leraar verantwoordelijk voor de kwaliteit van dat deel van het programma dat het vakterrein bestrijkt waarvoor hij of zij een bewijs van bekwaamheid heeft. Dit geldt ook indien een andere leraar het onderwijs op dat vakterrein deels verzorgt. In overleg tussen het bevoegd gezag en de betrokken leraren moet worden bezien of begeleiding van die andere leraar door de bevoegde leraar voldoende is of dat de leraar die het onderwijs verzorgt bijscholing nodig heeft. De Wet op de beroepen in het onderwijs (Stb. 2004, 344; hierna: Wet BIO), die met ingang van 1 augustus 2006 in werking zal treden (zie Stb. 2005, 672), bevat het uitgangspunt dat leraren hun bekwaamheid moeten onderhouden. Het is de verantwoordelijkheid van werkgevers en werknemers om hier in concrete situaties inhoud aan te geven; een en ander moet tot uiting komen in het bekwaamheidsdossier dat voor elk personeelslid moet worden bijgehouden. Bijscholing wordt daarom niet verplicht gesteld. Een externe toets is niet aan de orde. Er wordt immers geen nieuwe bevoegdheid toegekend aan leraren. Ouders die het niet eens zijn met de werkwijze op school kunnen hun klacht in eerste instantie het beste melden aan de betreffende leraar en/of de directeur. Als dit geen oplossing geeft, kunnen ze met het bestuur gaan praten. Vervolgens kunnen ze de klachtencommissie inschakelen; scholen zijn verplicht alle ouders te informeren over hun klachtenregeling.

Het werken met kernteams en het integreren van praktische en theoretische vakken in de beroepsgerichte leerweg van het vmbo wordt door de leden van de SP-fractie toegejuicht. De toepassing van deze onderwijsvormen in de onderbouw van de theoretische leerweg, mavo, havo en vwo kent echter, zo menen deze leden, een afbreukrisico wanneer niveau en omvang van kennis en vaardigheden onvoldoende zichtbaar en meetbaar worden bij de afzonderlijke onderdelen van een geïntegreerd vak. Deze leden vragen of de regering kan ingaan op deze redenering.

Scholen bepalen zoals gezegd zelf of en voor welke leerlingen in de onderbouw vakoverstijgend wordt gewerkt. Indien een school het door de leden van de fractie van de SP beschreven risico voor bepaalde groepen leerlingen te groot acht, zal die school de keuze voor een vakoverstijgende ordening voor die groepen leerlingen niet moeten maken. De

regering is niet van plan in de overwegingen van scholen op dit punt te treden. Wel is het van belang dat scholen komen tot een transparante beschrijving van de leerresultaten en de pedagogische aanpak van (groepen) leerlingen. Dit wordt onder meer gestimuleerd door middel van het project Standaarden Elektronisch Leerdossier (ELDvo).

De leden van de D66-fractie hebben er problemen mee dat door het wetsvoorstel het overbrengen van kennis door vakdocenten in gevaar zou worden gebracht. Het wordt immers mogelijk om leraren in te zetten in teams waarvan de leden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit en de uitvoering van een vakoverstijgend onderwijsprogramma. De regering presenteert dit als een extra vrijheid voor de scholen die ze wel mogen, maar niet hoeven te gebruiken. De leden van deze fractie vragen wat dit in de praktijk betekent voor de vakdocent die trots is op zijn/haar vak en daar bewust voor gekozen heeft. Het is volgens deze leden immers het schoolbestuur dat de keus maakt voor zo'n onderwijsvernieuwing, niet die leraar. Deze leden vragen ook op welke wijze leraren en ouders bij die beslissing worden betrokken. Heeft de medezeggenschapsraad instemmingsrecht? In de memorie van toelichting wordt weliswaar verwezen naar het inrichten van het onderwijsprogramma, maar de leden van de fractie van D66 willen graag expliciet horen of het teamteachen ook onder de instemmingsbevoegdheid van de medezeggenschapsraad valt.

De vakdocent die trots is op zijn/haar vak is en blijft de spil van het onderwijs. Met dit wetsvoorstel wordt hier niets aan afgedaan. Immers, ook wanneer gekozen wordt voor het inzetten van leraren in teams, blijven die leraren verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs op hun eigen vakgebied. Feitelijk worden zij voor dat onderdeel leider van het team, regisseur van het onderwijsproces, een taak die goed past bij een onderwijsproces dat is gebaseerd op functiedifferentiatie en die het leraarschap mogelijk zelfs aantrekkelijker kan maken. Als een leraar die verantwoordelijkheid niet kan of wil realiseren, is dat een gegeven waarmee de school bij het maken van de keuze voor het al of niet werken in teams vanzelfsprekend rekening zal houden.

De keuze voor het instellen van teams van leraren wordt gemaakt door het schoolbestuur dat daarbij de leraren, de schoolleiding en de ouders betreft. Een school moet de keuze voor een onderbouwprogramma met vakoverstijgende programmaonderdelen en de inzet van leraren in teams in het schoolplan en de schoolgids opnemen. De medezeggenschapsraad heeft instemmingsrecht bij vaststelling dan wel wijziging van het schoolplan en bij vaststelling van de schoolgids (artikel 6 van de Wet medezeggenschap onderwijs 1992).

7. Gebruik onderwijstijd

De leden van de CDA-fractie hebben ernstige twijfels bij het introduceren van een bandbreedte en de daaruit voortvloeiende mogelijke verlaging van de onderwijstijd. Wat zij niet begrijpen, is dat de uren die minder dan 1067 worden aangeboden, moeten worden besteed aan schoolontwikkeling en kwaliteit. Zij vragen of dit niet meer te maken heeft met de taakbelasting van leraren dan met de onderwijstijd voor leerlingen.

Het uitgangspunt voor de onderbouw blijft 1067 klokuren onderwijstijd voor leerlingen per schooljaar. Indien scholen daar binnen de bandbreedte neerwaarts van afwijken (met een minimum van 1000 klokuren) moet de school de vrijvallende uren aantoonbaar besteden aan schoolontwikkeling en daarmee aan de kwaliteit van het onderwijs. Dit is niet van invloed op de normjaartaak van leraren. De normbetrekking van leraren bedraagt 1659 klokuren per jaar. Schoolbesturen voeren zelf een taakbeleid waarbij zij het maximum aantal lessen per week vast kunnen stellen en de overige taken van leraren kunnen omschrijven en in tijd normeren. Bij een keuze voor minder lessen wordt de ruimte voor ontwikkeltaken vergroot.

De leden van de CDA-fractie constateren, met de Onderwijsinspectie, dat in zowel de onder- als bovenbouw steeds minder effectieve en reële onderwijsweken worden aangeboden. Deze leden zijn van oordeel dat dit het gevaar van schooluitval en verminderde leeropbrengsten met zich meebrengt. Zij vragen de regering haar voorstel voor de onderwijstijd te heroverwegen en daarbij conform het advies van de Onderwijsraad uit te gaan van 39 weken in plaats van de 38 weken van de Taakgroep.

Noch in de huidige wettelijke kaders, noch in het voorliggende wetsvoorstel, wordt het minimumaantal weken waarop onderwijs moet worden verzorgd, vastgelegd. Zowel in de huidige als in de voorliggende wetteksten worden de wettelijke kaders gevormd door het minimumaantal uren onderwijs dat op jaarbasis verzorgd moet worden, en het maximale aantal dagen per jaar waarop scholen leerlingen vrij mogen geven wegens vakantie of algemeen erkende feestdagen. Het Inrichtingsbesluit W.V.O. stelt dit aantal vast op maximaal 68 dagen. Wanneer het maximale aantal dagen waarop géén onderwijs hoeft te worden aangeboden (68) in samenhang wordt gezien met het minimale aantal klokuren onderwijstijd in het onderhavige wetsvoorstel (1000) is een aantal van 38 weken onderwijs voor leerlingen reëel. Daarbij zij ten overvloede opgemerkt dat dit een minimum is.

De regering deelt de zorg over schooluitval op scholen zoals die door de inspectie is geconstateerd en zal de nieuwe en reële normen voor de minimale onderwijstijd vanaf het

schooljaar 2006/2007 daadwerkelijk gaan handhaven. Het toezicht door de inspectie op dit punt zal worden verscherpt. In augustus van dit jaar zijn alle VO-scholen en AOC's (in verband met het daarin verzorgde voorbereidend beroepsonderwijs) hierover geïnformeerd. In het lopende schooljaar 2005/2006 krijgen scholen en onderwijsorganisaties de kans zich voor te bereiden en zal de inspectie nader onderzoek naar de naleving van de minimale onderwijstijd door scholen verrichten.

De leden van de CDA-fractie vragen ook of het gewenst is het minimumaantal uren in het laatste leerjaar van het vmbo te bepalen op 700. Zij erkennen dat de examens leiden tot minder effectieve uren maar tegelijkertijd is het voor de doorstroming van vmbo naar mbo gewenst dat de periode tussen de afsluiting van het vmbo en de start van het mbo zo kort mogelijk is. Zij vragen de regering om een reactie hierop.

Het minimum van 700 klokuren komt overeen met de geldende norm voor de laatste leerjaren van het havo en vwo. Deze norm is in de praktijk realistisch gebleken. Daarbij is van belang op te merken dat dit wetsvoorstel geen wijziging aanbrengt in het afname-moment van de examens. Voor wat betreft de doorstroming van vmbo naar mbo is het vooral belangrijk dat de leerling goed naar het mbo geleid wordt en dat de leerling een vmbo-diploma haalt. Het op tijd inschrijven bij het mbo en het vinden van een leerbaan is daarbij een voorwaarde. Over een flexibele doorstroom kunnen met ingang van 1 januari 2006 door vmbo-scholen en ROC's voor groepen leerlingen, die een verhoogd risico lopen op voortijdig schoolverlaten, goede afspraken worden gemaakt. De Wet van 8 september 2005, Staatsblad 512, houdende wijziging van de Wet op het voortgezet onderwijs en de Wet educatie en beroepsonderwijs om meer ruimte te scheppen voor samenwerking tussen in die wetten geregelde onderwijsinstellingen, scheidt daartoe de mogelijkheden.

De leden van de CDA-fractie vragen of met het vervallen van de adviesurentabel voor de onderbouw van het vmbo de kwaliteit van het bewegingsonderwijs wel in voldoende mate wordt gegarandeerd. Zij verwijzen daarbij naar de discussie over de inrichting van de Tweede Fase.

Het schrappen van de wettelijke grondslag voor de adviesurentabel (artikel 23 WVO) heeft voor lichamelijke opvoeding weinig effect. De grondslag voor de urenverplichting voor lichamelijke opvoeding is immers artikel 22, derde lid, onderdeel a, WVO. De leden van de CDA-fractie verwijzen echter terecht naar eenzelfde discussie over de tweede fase vwo en havo. Net als voor vwo en havo wordt er voor het vmbo voor lichamelijke

opvoeding een minimaal aantal uren voorgeschreven op grond van artikel 22, derde lid, onderdeel a, WVO.

De minimumurenverplichting lichamelijke opvoeding voor het vmbo wordt met dit wetsvoorstel (inzake de onderbouw VO) afgeschaft.

De kwaliteit van het bewegingsonderwijs is zowel gebaseerd op inhoudelijke aspecten, als op het element van tijd en spreiding van het onderwijs over de leerjaren. Ik beoog de kwaliteit van het bewegingsonderwijs in de onderbouw te garanderen door náást de kerndoelen, ook dit element van tijd en spreiding over de leerjaren in het Besluit kern-doelen onderbouw VO toe te voegen. Daarmee wordt gegarandeerd, dat lichamelijke opvoeding in elk leerjaar wordt gegeven, en wel gespreid over het jaar. De kerndoelen geven verder richting aan de inhoudelijke kwaliteit van het bewegingsonderwijs.

De leden van de PvdA-fractie vragen waarom wordt afgeweken van de 950 klokuren onderwijstijd die door de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming werd voorgesteld, en waarom bij een keuze voor minder dan 1067 klokuren de vrijkomende uren moeten worden ingezet voor schoolontwikkeling. De ruimte voor scholen om eigen keuzes te maken bij het vertalen van de kerndoelen in onderwijsprogramma's wordt daardoor naar hun mening ingeperkt. Is deze verplichting de juiste vorm en hoe moet de inspectie gaan controleren dat dit daadwerkelijk gebeurt, zo vragen deze leden.

Evenals de Taakgroep wil de regering scholen de gelegenheid geven om binnen een bandbreedte eigen keuzes te maken over onderwijstijd. Zij geeft er de voorkeur aan om, gezien de voorgeschreven onderwijstijd in de bovenbouw (1000 klokuren), de ondergrens van het door de Rijksoverheid gegarandeerde aantal uren onderwijs in de onderbouw ook op 1000 te stellen. Het uitgangspunt blijft 1067 klokuren per schooljaar. Indien een school kiest voor minder dan 1067 klokuren geldt de voorwaarde dat de vrijkomende tijd van het personeel wordt besteed aan schoolontwikkeling. Deze voorwaarde perkt de ruimte van scholen voor eigen onderwijskundige keuzes niet in.

Het wetsvoorstel bevat de verplichting voor scholen om geordende gegevens bij te houden over de geprogrammeerde onderwijstijd en de inzet van eventuele vrijkomende uren. Deze geordende gegevens, waarvoor geen vormvoorschriften gelden, zijn een aangrijpingspunt bij het toezicht door de inspectie. Verder stelt het wetsvoorstel met de voorwaarde dat de vrijkomende tijd wordt besteed aan schoolontwikkeling, de medezeggenschapsraad in de gelegenheid om zich hierover uit te laten. Ouders en leerlingen moeten aan het begin van het schooljaar door de school worden geïnformeerd over de voorgenomen keuzes met betrekking tot programmering en onderwijstijd. Dit is ook een aanknopingspunt voor de horizontale verantwoording aan ouders en leerlingen.

De leden van de PvdA-fractie vragen om een toelichting van de regering waarom controle van de inspectie op de kerndoelen en instemmingsrecht van de medezeggenschapsraad "in dezen onvoldoende garanties bieden dat scholen het lesaanbod op een verantwoorde wijze vormgeven".

De kaders waaraan het onderwijsprogramma in de onderbouw moet voldoen, zijn voor alle scholen gelijk: de kerndoelen en de minimale onderwijstijd. De inspectie ziet er op toe dat deze kaders worden nageleefd. De medezeggenschap zorgt er mede voor dat scholen horizontaal verantwoording afleggen over de programmatische keuzes die zij binnen deze kaders maken. De kwaliteit van het onderwijs blijft de toetssteen bij het toezicht door de inspectie. Bij dit antwoord ben ik er overigens van uitgegaan dat in de vraag abusievelijk het woord "onvoldoende" in plaats van "voldoende" is gebruikt.

De leden van de PvdA-fractie wijzen erop dat vooral in het voortgezet onderwijs voorzien wordt dat het lerarentekort ernstige vormen zal aannemen, en vragen welke hulp scholen krijgen wanneer zij er daardoor niet in zullen slagen om duizend uren onderwijstijd te realiseren. Deze leden vragen verder - er van uitgaande dat scholen jaarlijks maximaal 68 lesvrije dagen mogen inplannen - of de schoolorganisatie niet ernstig in de problemen wordt gebracht als alle vergaderingen op acht dagen gepland moeten worden en hoe scholen deze problemen kunnen oplossen.

De economische ontwikkeling zal mede bepalend zijn voor de omvang van het te verwachten lerarentekort in het voortgezet onderwijs. De regering realiseert zich dat het lerarentekort scholen voor problemen kan stellen en heeft mede daarom het Programma Onderwijspersoneel ingesteld waarover met uw Kamer regelmatig van gedachten gewisseld is. Het Programma heeft als doelstelling een goed werkende onderwijs-arbeidsmarkt.

Het is niet juist dat scholen jaarlijks acht dagen ter beschikking hebben voor vergaderingen en dergelijke. De (maximaal) acht dagen waar de leden van de PvdA-fractie op doelen, betreffen algemeen erkende feestdagen waarop scholen de leerlingen vrij mogen geven naast de maximaal 60 dagen vakantie. Vergaderingen worden gepland gedurende het schooljaar en gaan niet noodzakelijkerwijs gepaard met lesuitval.

De leden van de VVD-fractie vragen hoe toezicht zal worden gehouden op het gebruik van de bandbreedte voor onderwijstijd door scholen. Ook vragen zij of de inspectie zal meten of leerlingen uiteindelijk baat hebben bij een keuze voor minder dan 1067 uren en

of de regering bereid is toe te staan dat 67 uur per jaar van leerlingen wordt afgenomen wanneer een school dat wil.

Dit wetsvoorstel bevat de verplichting voor scholen om geordende gegevens bij te houden over de inzet van de vrijkomende tijd bij een keuze voor minder dan 1067 uren. Deze inzet dient ten goede te komen aan de kwaliteit van het onderwijs. De wijze waarop de vrijkomende uren worden ingezet kan per school verschillen. De inspectie zal aan de hand van de geordende gegevens toezien op de naleving van deze wettelijke verplichting. Naast het toezicht door de inspectie is het van belang dat de school zich horizontaal verantwoordt naar ouders en leerlingen over keuzes op dit vlak. Het wetsvoorstel geeft scholen de ruimte om de voor hun situatie, hun leerlingenpopulatie en hun ambities beste oplossing(en) te kiezen, waarmee ze de kwaliteit van het onderwijs het beste waarborgen. Als de school kan verantwoorden dat wordt voldaan aan de wettelijke eisen en dat de kwaliteit van het onderwijs goed is - ongeacht het binnen de bandbreedte geprogrammeerde aantal uren onderwijstijd - is er voor de inspectie geen aanleiding om nader onderzoek op dit punt in te stellen.

De leden van de SP-fractie vragen of uren die vrijvallen wanneer een school binnen de bandbreedte voor onderwijstijd kiest voor minder dan 1067 klokuren, ook ingezet mogen worden voor verkleining van de groepsgrootte, extra lessen voor zwakkere of hoogbegaafde leerlingen of ziektevervangingsuren. Indien dit mogelijk is, hoe kan dan de kwaliteitsverbetering door schoolontwikkeling geborgd worden, vragen zij.

Bij een keuze voor minder dan 1067 klokuren onderwijstijd moeten de vrijkomende uren worden besteed aan de ontwikkeling van het beleid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs aan de school. Het gaat hierbij om niet lesgebonden uren. De voorbeelden die de leden van de SP-fractie geven betreffen lesgevendende activiteiten en voldoen dus niet aan de voorwaarde in dit wetsvoorstel voor invulling van de vrijkomende tijd.

De leden van de D66-fractie zijn het niet eens met de nieuwe omschrijving van onderwijstijd in combinatie met de introductie van bandbreedte voor onderwijstijd. Zij vragen met het oog op ervaringen met de Tweede Fase, of de regering niet meer waardering wil laten blijken voor kennisgericht onderwijs.

Zoals eerder gesteld houdt de nieuwe omschrijving van onderwijstijd niet in dat er geen of minder sprake zal zijn van kennisoverdracht. De voorgestelde kerndoelen richten zich zowel op het leerproces van leerlingen als op het resultaat van dat proces, de kennisverwerving. De omschrijving van onderwijstijd houdt rekening met het feit dat deze doel-

stellingen met diverse lesvormen verwezenlijkt kunnen worden onder verantwoordelijkheid van bevoegde leraren.

De leden van de fractie van D66 vragen zich gezien de aankomende lerarentekorten af of scholen daadwerkelijk alleen uit pedagogische afwegingen zullen kiezen voor een model met minder contacturen en teamteaching. Zij achten het zeer waarschijnlijk dat het lerarentekort de vrije keuze in deze zeer zal beperken, en dat de medezeggenschap in feite ook voor het blok zal worden gezet omdat het oude model met onvoldoende personeel niet meer haalbaar is. Deze leden vinden deze ontwikkeling onwenselijk.

Als een school er voor kiest in de onderbouw minder dan 1067 klokuren onderwijs per leerjaar te programmeren en leraren in te zetten in teams, blijft onverkort de wettelijke eis gelden dat bekwame leraren worden ingezet. De leraren in een team moeten gezamenlijk in het bezit zijn van alle bewijzen van bekwaamheid die vereist zijn voor de bij het vak-overstijgende programmaonderdeel betrokken vakken. Wanneer er tijd wordt vrijgespeeld voor schoolontwikkeling blijft de inzet van voldoende onderwijspersoneel nodig. Bij een lerarentekort is er dus geen sprake van beperking van de vrije keuze van scholen op dit vlak. Wel kan de inzet van leraren in een team een positief effect hebben op de organiseerbaarheid.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen een reactie op de stelling van de Onderwijsraad dat een bovengrens van 1134 uren bij de bandbreedte voor de onderwijstijd niet realistisch is. Daarbij geven zij in overweging dat het hanteren van een maximum de vrijheid van scholen onnodig aan banden legt.

Onderwijstijd is een onderwerp waarover scholen, via de lijn van de medezeggenschap, afspraken moeten kunnen maken met de direct betrokkenen: leerlingen, ouders en onderwijzend personeel. Om leerlingen, ouders en personeel een bestendig kader te bieden dat houvast en zekerheid biedt is gekozen voor een bandbreedte met zowel een minimum als een maximum waar de scholen binnen moeten blijven. De centrale norm blijft 1067 klokuren per leerjaar; bij een ondergrens van 1000 klokuren is het consequent om als bovengrens van de bandbreedte 1134 klokuren te kiezen. Door het hanteren van de bandbreedte moeten scholen hun keuzes expliciteren. De horizontale verantwoording door scholen krijgt hierdoor een impuls. Het is aan de school om te beoordelen of het programmeren van 1134 klokuren al dan niet realistisch is.

8. Ruimte verantwoorden

De leden van de CDA-fractie vragen of de Wet medezeggenschap onderwijs voldoende waarborgen biedt voor een intensieve betrokkenheid van de medezeggenschapsraad bij de inrichting van de onderbouw. Wanneer is er bijvoorbeeld sprake van beleid met belangrijke onderwijskundige en rechtspositionele consequenties?

De Wet medezeggenschap onderwijs 1992 garandeert dat het personeel, de ouders en de leerlingen inspraak hebben bij voorgenomen beslissingen van het bevoegd gezag die hun belangen raken. Een andere onderwijskundige inrichting van de onderbouw en wijzigingen in het beleid voor de totale onderwijstijd zullen bijvoorbeeld moeten leiden tot aanpassing van het schoolplan. De medezeggenschapsraad heeft instemmingsrecht bij voornemens tot wijziging van het schoolplan (artikel 6, onderdeel b, van de Wet medezeggenschap onderwijs 1992). De personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad heeft verder instemmingsrecht bij wijziging van de taakverdeling respectievelijk de taakbelasting, hetgeen aan de orde zal zijn bij de inzet van leraren in teams. De ouder- en leerlingengeleding heeft hierbij adviesrecht.

De leden van de SP-fractie verwijzen in hun reactie naar de uitspraak dat verantwoording moet plaatsvinden tegenover de directe omgeving: ouders, leerlingen en het eigen personeel. De leden zijn verbaasd over de volgorde waarin de betrokkenen genoemd worden. Zij menen dat er in de eerste plaats verantwoording aan de professionals moet worden afgelegd. Zij vragen hierop een reactie.

De in de toelichting gebruikte volgorde geeft geen prioritering van betrokkenen aan. In de reactie op een eerdere vraag van de leden van de SP-fractie wie wordt verstaan onder "de school" is reeds aangegeven dat met "de school" het *geheel* van actoren wordt bedoeld.

De leden van de SP-fractie vragen hoe, als vakbekwaamheid niet wettelijk wordt gewaarborgd, kan worden voorkomen dat leraren zonder adequate bijscholing een vak geven waarvoor ze niet zijn opgeleid. Zij vragen zich af of het vertrouwen in de motivatie van de school om goed onderwijs te geven wel een voldoende garantie hierbij is, en vrezen dat die motivatie onder druk komt te staan wanneer er een lerarentekort is.

In paragraaf 6 van deze nota naar aanleiding van het verslag is ingegaan op het functioneren van leraren in kernteams. Voor het overige wijs ik erop dat de Wet BIO uitgaat van het principe dat het onderhouden van de bekwaamheid van het onderwijs-

personeel een voortdurend aandachtspunt is binnen de scholen. Werkgevers en werknemers moeten hier in concrete situaties invulling aan geven. De werkgever houdt in bewaamheidsdossiers voor alle personeelsleden het resultaat van dat onderhoud en die ontwikkeling bij. De Wet BIO maakt het verder ook mogelijk (bijvoorbeeld op basis van het nieuwe vierde lid van artikel 33 WVO) dat de inzetbaarheid van bevoegde leraren wordt vergroot, in die zin dat zij in beginsel maximaal twee jaren kunnen worden belast met werk waarvoor zij nog niet bevoegd zijn. Zij gaan dan een scholingsinspanning aan. Indien die inspanning leidt tot het voldoen aan de bekwaamheidseisen, kan betrokkene na die twee jaren blijvend met die werkzaamheden worden belast. Hij is dan immers daartoe ook formeel bevoegd. Deze ook door uw Kamer geaccepteerde systematiek is een voldoende waarborg dat leraren waar nodig worden bijgeschoold, ook wanneer de onderwijsarbeidsmarkt krap is.

De leden van de fractie van de SP vragen of evaluaties van de besteding van het bijscholingsdeel van het schoolbudget hebben aangetoond of het geld ook ten volle voor de bijscholing van de professionals is gebruikt. Deze leden vragen een overzicht van de evaluatiecijfers op dit punt.

Het schoolbudget vormt onderdeel van de reguliere personele lumpsumvergoeding en wordt niet onderscheiden in deelbudgetten voor specifieke doelen. In 2004 heeft Regioplan Beleidsonderzoek in opdracht van het ministerie van OCW een monitoronderzoek uitgevoerd naar de besteding van decentrale school- en instellingsbudgetten, waaronder het schoolbudget in het voortgezet onderwijs. Blijkens het eindrapport "Monitor decentrale budgetten 2003/2004" heeft tweederde van de geïnterviewde scholen voor voortgezet onderwijs aangegeven een deel van het schoolbudget te besteden aan scholing. In 2002 en 2003 was dit bij minder dan de helft van de geïnterviewde scholen het geval. Er is dus een stijging waar te nemen van de inzet van het schoolbudget voor scholing. Het betreft hierbij vooral scholing van het middenmanagement en de leraren. Alle geïnterviewde directies gaven aan scholingsactiviteiten te ontplooiën; het werd alleen niet altijd bekostigd uit het schoolbudget. Scholen gebruiken hiervoor ook andere middelen uit de lumpsum zoals het nascholingsbudget.

De leden van de SP-fractie vrezen dat de intrinsieke motivatie van bestuurders of management onder druk komt te staan wanneer er een lerarentekort is en vragen hierop een reactie van de regering.

Net als het algemene beleid van deregulering en autonomievergroting staat of valt het wetsvoorstel bij de mate waarin en de wijze waarop scholen (in de eerste plaats schoolbesturen, schoolleiders, en onderwijspersoneel) handen en voeten geven aan het geboden vertrouwen. De regering heeft vaker benadrukt het onderwijsveld dit vertrouwen te schenken. Dat laat onverlet dat de regering er nadrukkelijk op zal toezien dat scholen dit vertrouwen niet beschamen. Horizontale verantwoording biedt in de eerste plaats waarborgen voor kwaliteit. Medezeggenschap en klachtrecht brengen leerlingen, ouders, en personeelsleden in positie om hier hun rol te spelen. In het uiterste geval kan de regering in het kader van de verticale verantwoording altijd individuele scholen aanspreken op slechte resultaten en zo nodig sancties op leggen.

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat de medezeggenschap in belangrijke onderwijskundige en rechtspositionele kwesties versterkt dient te worden door een recht of plicht tot raadpleging van de achterban.

Recentelijk is het voorstel van wet met betrekking tot de medezeggenschap op scholen bij uw Kamer ingediend (Kamerstukken II 2005/2006, 30 414, nr. 2). Dat wetsvoorstel bevat de opdracht aan het schoolbestuur om een medezeggenschapsstatuut op te stellen waarin wordt vastgelegd welke medezeggenschapsorganen er zijn en wat hun bevoegdheden zijn. In het medezeggenschapsstatuut moet in elk geval geregeld worden hoe aan de achterbannen van de verschillende organen en geledingen informatie wordt verstrekt. Hiermee wordt het belang van versterking van de informatiepositie van leerlingen, ouders en personeel tot uitdrukking gebracht.

9. Toezicht en verantwoording

De leden van de fractie van het CDA vragen gezien het belang van toezicht en verantwoording hoe de onderwijsinspectie kan beoordelen of de behaalde doelen van voldoende niveau zijn voor een optimale doorstroming.

Scholen moeten de kerndoelen als uitgangspunt nemen bij het inrichten van het onderwijsprogramma en deze uitwerken voor de verschillende schoolsoorten en verschillende groepen leerlingen. Daarbij moet er uitdrukkelijk voor worden gezorgd dat alle mogelijkheden worden opengehouden voor leerlingen om door te stromen naar de bovenbouw (alle leerwegen/sectoren in het vmbo en alle profielen bij vwo/havo). Beoordeling door de inspectie of de resultaten van voldoende niveau zijn en of de concretisering van de kerndoelen zorgt voor een optimale doorstroming, is mogelijk op

grond van geordende gegevens die de school verplicht is bij te houden (zie het nieuwe artikel 11c WVO).

De leden van de fractie van de VVD vragen de regering aan te geven tot hoever de bevoegdheden van de inspectie reiken in de opdracht de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen in de vernieuwde onderbouw. Voorts vragen deze leden welke bevoegdheden de regering zichzelf voorhoudt voor wanneer zich problemen voordoen.

Bij de totstandkoming van de Wet op het onderwijstoezicht (WOT) is veel aandacht besteed aan de relatie tussen het toezicht door de onderwijsinspectie en kwaliteitsverbeteringen (naar aanleiding van de eigen kwaliteitszorg of naar aanleiding van een inspectierapport). Wanneer de inspectie constateert dat een wettelijk (kwaliteits)-voorschrift niet is nageleefd, zal deze de instelling informeren over het handelen of nalaten in strijd met het wettelijk voorschrift. Het bestuur wordt daarbij in de gelegenheid gesteld daarop te reageren. De volgende stap kan zijn dat sanctionering in de zin van de beleidsregel "Opschorting en inhouding van bekostiging bij onderwijsinstellingen" (Gele katern 2004, nr. 1, blz. 16 e.v.) wordt toegepast.

Denkbaar is ook dat in overleg met de inspectie een verbetertraject wordt afgesproken en dat pas een sanctie van opschorting of inhouding volgt indien een dergelijk verbetertraject niet tot het gewenste resultaat heeft geleid.

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering kan aangeven wat precies de rechten van de afzonderlijke partijen (ouders, leerlingen, toeleverende scholen, vervolgopleidingen, stagebedrijven) zijn bij de invoering en uitvoering van een vernieuwde onderbouw. Ze vragen of het waar is dat een school pas kan veranderen als "alle betrokken partijen" daarmee instemmen, met andere woorden: waar begint en eindigt de horizontale verantwoording precies?

Als een school ervoor kiest om de onderbouw anders in te vullen dan momenteel het geval is, zijn het in de eerste plaats de in de medezeggenschapsraad vertegenwoordigde partijen die advies- en instemmingsrecht hebben. Dat zijn "alle betrokken partijen" waarop in de toelichting bij het wetsvoorstel gedoeld wordt. Als de medezeggenschapsraad niet instemt, gaat het niet door. Formeel eindigt de horizontale verantwoording daar: bij de in de medezeggenschap vertegenwoordigde partijen.

Met een stagebedrijf kunnen afspraken gemaakt zijn of worden, en deze afspraken kunnen in een contract tussen het stagebedrijf en de school worden vastgelegd. Dit geeft het stagebedrijf ook bepaalde rechten. De positie van de toeleverende scholen en

vervolgopleidingen is in die zin vergelijkbaar dat ook daar sprake kan zijn van onderlinge afspraken.

In dit kader vragen de leden van de VVD-fractie ter illustratie wat leerlingen en ouders kunnen doen wanneer, tegen hun zin, het onderwijsprogramma niet langer per vak, maar thematisch wordt aangeboden.

Hier geldt dat de leerlingen- en oudergeleding zich via de medezeggenschap kan uitspreken over het vakgewijs dan wel thematisch aanbieden van het onderwijsprogramma. Zonder instemming van de medezeggenschapsraad kan deze keuze niet gemaakt worden. Maar elke keuze die wordt gemaakt (waaronder ook de keuze om niets te wijzigen) kan leiden tot consequenties die een of meer individuele leerlingen of een of meer individuele ouders niet wensen. De instemming van de leerling- en oudergeleding in de medezeggenschapsraad kan uiteraard niet garanderen dat iedereen het met de keuze eens is, maar wel dat alle belangen die voor die keuze relevant zijn, in een democratisch en zorgvuldig proces zijn gewogen.

De leden van de VVD-fractie vragen ten slotte wat stagebedrijven kunnen ondernemen wanneer een school keuzes maakt waarmee het bedrijf niet uit de voeten kan.

Het antwoord daarop is, dat het bedrijf - als overleg niet tot het door alle betrokkenen gewenste resultaat leidt - in het uiterste geval zou kunnen besluiten geen stageplaatsen meer aan te bieden.

De leden van de SP-fractie wijzen in hun reactie op de zinsnede waarin staat dat volgens het voorstel meer variëteit tussen scholen zal ontstaan door de globalere wettelijke kaders. Deze leden vragen of de regering problemen ziet voor lager opgeleide ouders bij het maken van een schoolkeuze. Ook vragen zij of de regering een inperking van de keuzevrijheid ziet voor ouders in gemeenten waar slechts één school voor voortgezet onderwijs is. In dit laatste verband vragen de aan het woord zijnde leden of de regering bereid is om de reiskosten te vergoeden naar een school voor voortgezet onderwijs in een andere gemeente, wanneer de ouders zich niet kunnen vinden in het didactische concept of het vakkenpakket van de school die het dichtste bij is.

Scholen moeten in het schoolplan en in de schoolgids helder het onderwijskundig beleid van de school opschrijven en beargumenteren. Dit biedt elke ouder inzicht in de manier waarop een school het onderwijs inricht. Ik zie niet in waarom meer variëteit tussen

scholen juist voor lager opgeleide ouders de schoolkeuze moeilijker zou maken. Keuzebepalende factoren zijn immers altijd al zeer divers. Als in een gemeente slechts één school voor voortgezet onderwijs is, is de keuze voor ouders per definitie beperkt indien zij niet willen dat hun kinderen verder moeten reizen. Ook daar doet vergroting van de mogelijkheden voor variëteit niets aan af. Ik zie dan ook geen verantwoordelijkheid voor de rijksoverheid om de door de leden van de SP-fractie bedoelde reiskosten te vergoeden.

De leden van de fractie van de SP merken terecht op dat de regering geen oordeel geeft over wat een goed onderwijsmodel is en wat niet. Dat roept bij hen de vraag op of dit betekent dat de regering instaat voor de doelmatigheid van het didactische concept van elke afzonderlijke school. De leden vragen hoe de regering dit waarborgt.

Over het didactisch concept van een school doet de regering geen uitspraken. Ook hier geldt dat autonomie betekent dat ook eigen doelmatigheidsafwegingen moeten worden gemaakt door de school. Zo lang een school erin slaagt de door de overheid opgelegde eisen te realiseren met de gewenste kwaliteit, heeft de overheid geen aanleiding voor interventie.

Als echter een school onder de maat presteert, biedt de eerdergenoemde beleidsregel "Opschorting en inhouding van bekostiging bij onderwijsinstellingen" de overheid instrumenten om verscherpt toezicht op te leggen of indien dat nodig is, sancties te treffen.

De leden van de SP-fractie vragen of meer variëteit tussen scholen ook wenselijk is als de leerling van locatie of van leerweg verandert. Daarbij verzoeken zij de regering aan te geven hoeveel schoolwisselingen er tijdens het voortgezet onderwijs zijn met behoud van leerwegen maar met andere locaties en hoe vaak er sprake is van wisselende leerwegen met behoud van dezelfde locatie.

De veronderstelling die kennelijk ten grondslag ligt aan de vraag van deze leden, is dat verandering van leerweg (vanwege op- of afstroom) of van locatie dan wel school (bijvoorbeeld in verband met verhuizing van de leerling) per definitie op problemen zou stuiten. Voor een leerling heeft overstap naar een andere leerweg of een andere school altijd de nodige impact. Hij of zij krijgt nieuwe klasgenoten, nieuwe vakken, nieuwe leraren en soms verandert (zeker in het geval van een verhuizing) zijn hele (sociale) omgeving. Een overstap naar een andere leerweg of locatie zal voor een leerling dus nooit ongemerkt voorbij gaan, hoe veel of weinig variatie er ook tussen de onderwijs-

programma's bestaat. Het wetsvoorstel, dat grotere variatie tussen scholen mogelijk maakt, verandert daar niet veel aan. Scholen moeten zich inspannen om leerlingen die van een andere locatie of vanuit een andere leerweg komen, zo goed mogelijk in het (voor deze leerling nieuwe) onderwijsprogramma te laten instromen. De ruimte die het wetsvoorstel biedt in de uitwerking van de kerndoelen en voor het differentieel deel, stelt scholen in staat ondersteuning aan te bieden om de overstap te vereenvoudigen. Om "ontvangende scholen" hiertoe in staat te stellen, zijn leerlingvolgsystemen erg belangrijk, omdat die systemen inzicht kunnen geven in de intussen verworven kennis, inzicht en vaardigheden.

Over schoolwisselingen en wisselende leerwegen in de door de leden van de SP-fractie bedoelde zin is tot nu toe geen informatie beschikbaar. Door de invoering van het onderwijsnummer zal dergelijke informatie op termijn wel beschikbaar kunnen komen.

De leden van de fractie van de SP vragen welke referentiepunten de inspectie heeft voor de manier waarop scholen de kerndoelen uitwerken in onderwijsprogramma's.

De inspectie heeft als referentiepunten voor de wijze waarop scholen de kerndoelen uitwerken artikel 11c, eerste lid, onderdeel a, en vierde lid, WVO.

Het eerste lid, onderdeel a, bevat de opdracht aan de school de kerndoelen uit te werken voor verschillende schoolsoorten (naar verschillende niveau's) en voor verschillende groepen leerlingen (snel/langzaam; meer praktijk- of meer theoriegericht). Bij de uitwerking moet er nadrukkelijk voor worden gezorgd dat de keuzevrijheid van leerlingen wordt gewaarborgd om door te stromen naar de bovenbouw (alle leerwegen/sectoren in het vmbo en alle profielen bij havo/vwo).

De verticale verantwoording geschiedt op grond van artikel 11c, vierde lid, WVO, waarin de verplichting van de school hierover geordende gegevens bij te houden wordt vastgelegd.

Op de vraag van de leden van de SP-fractie of "benchmark" een rol speelt, merk ik op dat benchmarking geen deel uitmaakt van de toezichtsystematiek. Indien scholen zelf de behoefte voelen om zich te vergelijken met andere scholen, kunnen ze gebruik maken van de diensten van onder meer de Projectgroep Onderbouw. Zo ondersteunt deze Projectgroep scholen met een netwerk van zogeheten LOC-scholen, waarbij LOC staat voor Leraren Ontmoeten Collega's. Docenten van LOC-scholen hebben al ervaring opgedaan met nieuwe ontwikkelingen in de onderbouw en willen deze ervaring uitwisselen met collega's. De LOC-school ontvangt daarom regelmatig leraren van andere scholen. Voor de goede orde wordt opgemerkt dat dit geen benchmark is die bij toezicht

en verantwoording een rol speelt, maar dat het uitsluitend bedoeld is om scholen en leraren in de gelegenheid te stellen van elkaar te leren.

Interne kwaliteitszorgsystemen spelen een belangrijke rol bij het bepalen van de mate van toezicht. De leden van de SP-fractie zijn bezorgd over de bureaucratische lasten die hieraan verbonden zijn, zonder dat ze leiden tot beter onderwijs. Op de vraag van deze leden of de regering kan aangeven welke ijkpunten de inspectie heeft, wordt opgemerkt dat dit nog onderwerp is van nadere uitwerking en los staat van dit wetsvoorstel. Hierover zal uw Kamer in het kader van de ontwikkeling van het stelsel van toezicht bericht worden.

Naar aanleiding van de vraag van de leden van de SP-fractie of de regering mogelijkheden ziet om het credo "meten is weten" minder ten dienste van rekenschap en meer ten dienste van het lerende vermogen in te zetten, wordt opgemerkt dat het proportionele toezicht het "meten is weten" juist bevordert ten dienste van het lerende vermogen.

De leden van de D66-fractie vragen of het eerdere voorstel, waarbij er sprake van was dat de inspectie een actieve rol zou krijgen bij het ondersteunen van scholen die nog geen kwaliteitsbeleid hebben ontwikkeld, en waarop deze leden kritiek hadden, nu helemaal van tafel is.

De inspectie houdt scholen een spiegel voor bij elke vorm van toezicht, bijvoorbeeld tijdens het periodiek kwaliteitsonderzoek (PKO), op het terrein van de kwaliteit en het kwaliteitsbeleid. Daarbij heeft de inspectie de mogelijkheid scholen voor ondersteuning en implementatie van kwaliteitszorg te verwijzen naar het gezamenlijke ondersteunings- en professionaliseringsaanbod van de projecten Q5 (kwaliteitszorg) en ISIS (professionalisering schoolleiders). Per 1 augustus 2005 werken beide projecten, die onder de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van Schoolmanagers_VO, de Besturenraad, de VOS/ABB, de KBVO en de VBS worden uitgevoerd, nauw samen. De samenwerking tussen deze projecten is tot stand gebracht omdat bij de implementatie van kwaliteitszorg de schoolleiding een sleutelrol vervult en kwaliteitszorg, schoolontwikkeling en leiderschapsontwikkeling nauw met elkaar verbonden zijn. Tussen inspectie en Q5/ISIS vindt regelmatig afstemming plaats over de implementatie van kwaliteitszorg in scholen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vinden dat de regering terecht stelt dat de globalere wettelijke kaders voor de onderbouw zullen leiden tot meer variëteit tussen

scholen. Deze leden delen op dit punt de inschatting van de Onderwijsraad dat er spanning zal ontstaan tussen een uniforme aanpak van het toezicht en deze groeiende diversiteit en vragen hier nader op in te gaan.

Met de toenemende wettelijke ruimte voor scholen voor eigen onderwijskundige keuzes verandert het toezicht door de inspectie. De inspectie toetst of een school zich aan de wettelijke voorschriften houdt.

Onderwijskundige keuzes worden, mits ze binnen de wettelijke kaders passen, door de inspectie niet beoordeeld. Frequentie en intensiteit van het toezicht zullen afhangen van de mate waarin scholen hun eigen kwaliteitszorg op orde hebben en goede resultaten behalen. Bij de vernieuwing van het toetsingskader van de inspectie voor het voortgezet onderwijs zal in toenemende mate worden uitgegaan van proportioneel toezicht waarbij rekening gehouden wordt met de variëteit tussen scholen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen in dit verband, gezien de te verwachten spanning, of het onoverkomelijk is om over vijf jaar een onafhankelijke evaluatie uit te voeren.

Het op voorhand regelen dat na 5 jaar een evaluatie uitgevoerd moet worden, is niet noodzakelijk gezien de rapportages over de effecten van beleid die jaarlijks aan de Staten-Generaal worden gezonden zoals het onderwijsverslag van de inspectie, de begroting en het departementale jaarverslag. De onderbouw voortgezet onderwijs maakt ook deel uit van deze rapportages. Niettemin vindt de regering het van belang om de eerste jaren waarin de nieuwe wettelijke kaders voor de onderbouw gelden de ontwikkelingen te monitoren. Daarom heeft de projectgroep Onderbouw VO, die is ingesteld om scholen en leraren te stimuleren en te ondersteunen bij het werken aan de onderbouw, de opdracht om de ontwikkeling van de nieuwe onderbouw in scholen jaarlijks te monitoren. Daarvan zal verslag gedaan worden aan de Tweede Kamer. Bijgevoegd is de eerste rapportage: "Monitor 2005. Volop in beweging".

De WOT gaat uit van het principe van proportioneel toezicht. De leden van de fractie van de ChristenUnie delen dit principe, maar constateren dat door de grotere mogelijkheid tot variëteit tussen scholen het er wel op aankomt duidelijke minimumeisen te stellen en vraag de regering of zij inschat dat er op dit geen punt problemen ontstaan?

Variëteit tussen scholen is een gegeven waarmee in het toezicht in toenemende mate rekening wordt gehouden. De regering bereiken geen signalen dat zich met het

proportioneel toezicht problemen voordoen. Dat leidt tot de inschatting dat op dit punt geen grote problemen te verwachten zijn.

10. Handhaafbaarheid

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen de regering of zij de verwachting van de inspectie deelt dat strikte handhaving van de minimale onderwijstijd met behulp van een daarop toegesneden sanctieregime vele scholen zal treffen en of zij dit een wenselijke ontwikkeling vindt. De leden van de SP-fractie vragen waar de inspectie deze verwachting op baseert.

De afgelopen periode voldeden veel scholen niet aan de wettelijke eisen met betrekking tot de minimale onderwijstijd. De inspectie heeft dit bij de uitoefening van het toezicht geconstateerd en in het Onderwijsverslag gesignaleerd. De striktere handhaving van de minimale onderwijstijd zal ingaan bij de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel. Deze striktere handhaving zal gebaseerd zijn op de aangepaste regels voor de onderwijstijd die scholen meer dan nu in staat stellen het onderwijs op een eigentijdse manier vorm te geven. Het schooljaar 2005/2006 is een overgangsjaar waarin de scholen zich op de wijzigingen kunnen voorbereiden. Ik voer op dit moment overleg met diverse onderwijsorganisaties over de wijze waarop zij scholen daarbij kunnen ondersteunen. Het doel is het aantal scholen dat vanaf het schooljaar 2006/2007 niet aan de voorschriften voldoet te verminderen. Scholen die dan nog niet aan de wettelijke eisen voldoen zullen door de inspectie daarop worden aangesproken. Indien dit niet leidt tot verbetering van de naleving, zullen zonodig sancties worden opgelegd.

De leden van de SP-fractie vragen waarom er een nulmeting van de onderwijstijd nodig is, terwijl de regering uit wil gaan van het vertrouwen in de scholen.

Het is belangrijk dat ouders en leerlingen zekerheid hebben over de minimale onderwijstijd. Daarmee wordt duidelijkheid gegeven over het speelveld voor schooleigen keuzes. Het feit dat de huidige wettelijke voorschriften voor de minimale onderwijstijd door scholen veelal niet nageleefd worden heeft verschillende redenen en is deels ook te verklaren doordat de huidige regelgeving, die uitgaat van een traditionele manier van lesgeven, scholen niet in staat stelt het onderwijs flexibel en gevarieerd vorm te geven. Dit wetsvoorstel bevat voorstellen tot aanpassing van de regelgeving die deze belemmering voor scholen wegnemen. De nulmeting is bedoeld om in kaart te brengen hoe de scholen er in het licht van de nieuwe voorstellen voorstaan bij aanvang van het verscherpte toezicht.

11. Advies Onderwijsraad

De leden van de CDA-fractie geven aan niet overtuigd te zijn van de keuze van de regering om de kerndoelen voor de onderbouw niet uit te breiden met aspecten van sociale integratie en actief burgerschap, alsmede met kennis van de holocaust.

Wat dit laatste onderwerp betreft, in de oorspronkelijke, door de Taakgroep voorgestelde, kerndoelen kwam dit onderwerp ook naar de mening van de regering inderdaad te weinig expliciet naar voren. Daarom is het onderwerp geëxpliciteerd in de conceptkerndoelen die in de bijlage zijn opgenomen (kerndoel 37). De regering blijft bij haar standpunt dat het niet nodig is *de kerndoelen* uit te breiden met aspecten van sociale integratie en actief burgerschap. Ten eerste komen die aspecten wel degelijk aan bod (onder meer in kerndoel 43). Ten tweede wordt deze thematiek (sociale integratie en actief burgerschap), zoals hiervoor aangegeven, op een hoger niveau in de wet geregeld met het initiatief-wetsvoorstel van de leden Hamer, Dijsselbloem en Kraneveldt, en niet alleen voor de onderbouw, maar voor het gehele voorgezet (en primair) onderwijs.

De leden van de SP-fractie stellen een aantal vragen over de canon. Zij vragen of, als er wel een canon is ten aanzien van burgerschap, sociale integratie en culturele en literaire zaken, er dan ook een canon is ten aanzien van andere wetenschappen. Daarnaast vragen zij wie deze canon(s) bepaalt.

Het is voorbarig om nu al vooruit te lopen op het medio volgend jaar te verwachten advies van de commissie Nederlandse Canon onder voorzitterschap van prof. F. van Oostrom. Deze commissie stelt een advies op over "de canon" en is in die zin dus een belangrijke factor bij het bepalen van de canon. De canon beperkt zich niet tot burgerschap, sociale integratie en literaire zaken, maar heeft als onderwerp het geheel van belangrijke personen, teksten, kunstwerken, voorwerpen en processen die samen laten zien hoe Nederland zich ontwikkeld heeft tot het land waarin we nu leven.

De leden van de SP-fractie vragen of scholen onderdelen uit de door de zogeheten canoncommissie ontwikkelde canon mogen weglaten.

Het is goed om op te merken dat deze canon een andere status heeft dan de kerndoelen: de kerndoelen zijn verplicht voor alle leerlingen op alle scholen. Het niet aanbieden van op de kerndoelen gericht onderwijs kan sancties tot gevolg hebben. De canon kan behulpzaam zijn bij de uitwerking van kerndoelen en eindtermen en als ondersteuning van scholen bij de vormgeving van hun onderwijsprogramma.

Het antwoord op de vraag van de leden van de SP-fractie welke garantie ouders hebben dat hun kinderen leren wat zij nodig hebben om persoonlijk, maatschappelijk en beroepsmatig goed te kunnen functioneren, is dat dat wordt vastgelegd in de kerndoelen.

Onderdelen van de canon die zijn vastgelegd in de kerndoelen, kunnen niet door scholen in het onderwijsprogramma worden weggelaten.

De leden van de PvdA-fractie stellen dat de regering bij de kerndoelen geen substitutie-bepaling heeft opgenomen, omdat ze dusdanig globaal zijn geformuleerd dat uitwerking op alle niveaus volgens elke signatuur mogelijk is. Deze leden stemmen hiermee in. Ze vragen in dit kader of er geluiden uit het veld klinken dat sommige denominaties moeite hebben met bepaalde kerndoelen, en zo ja: welke kerndoelen dat dan betreft en welke bezwaren op levensbeschouwelijke grondslag daartegen worden ingebracht.

De kerndoelen zijn nog niet vastgesteld, dus formeel zijn er nog geen bezwaren geuit tegen bepaalde kerndoelen. Dat laat onverlet dat het veld al sinds juni 2004 beschikt over het voorstel voor kerndoelen van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming, waarvan het kabinet heeft aangegeven ze in principe over te nemen. Zoals aangegeven, zullen op een aantal onderdelen kleine aanpassingen verricht worden (zie ook de bijlage).

Ten aanzien van het nu voorliggende voorstel voor nieuwe kerndoelen verwacht de regering geen bezwaren van denominatieve aard.

De leden van de SP-fractie stellen terecht dat de regering niet kiest voor "uniforme leerresultaten". Zij vragen wat dan het civiel effect is van het voldoen aan de kerndoelen van de onderbouw en zij vragen hoe deze opvatting zich verhoudt tot de breed onderschreven waarde van uniforme toetsing door middel van Cito-toetsen of het centraal schriftelijk examen.

Aan het afronden van een *deel* van onderwijsprogramma's (zoals de onderbouw van het voortgezet onderwijs) wordt geen civiel effect verbonden. Dat is ook nu niet het geval, en daar verandert het wetsvoorstel niets aan. Dit is allerm minst strijdig met de inderdaad breed onderschreven waarde van een bepaalde vorm van uniforme toetsing. Er is echter alleen sprake van *uniforme* toetsing aan het eind van het voortgezet onderwijs.

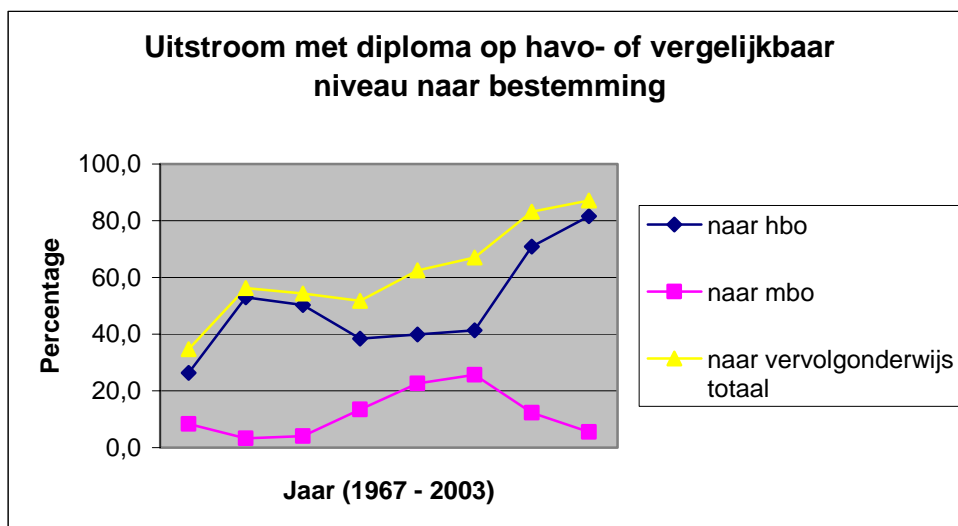
De examenprogramma's zijn het ultieme ijkpunt, merken de leden van de SP-fractie vervolgens op. Daarop vragen zij of de regering het nodig vindt om aan de ouders tussentijdse informatie te geven over hoe ver hun kind is op de weg naar het einddoel, en zij vragen of daar tussentijdse metingen voor nodig zijn, bijvoorbeeld na de onderbouw.

Indien er geen tussentijdse ijkpunten nodig zijn, aldus de aan het woord zijnde leden, hoe weten de ouders dan dat het niet aan de school ligt dat hun kind het examen niet haalt. Ook willen de leden weten of de medezeggenschapsraad aansprakelijk is of medeverantwoordelijk, als zij hebben ingestemd met een programma dat niet voldoende blijkt op te leiden tot het vereiste niveau van het centraal schriftelijk examen.

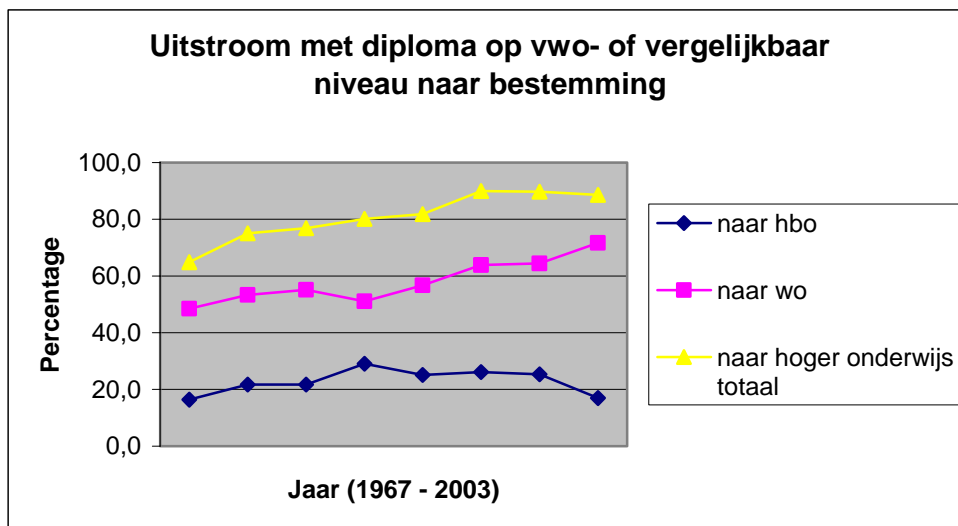
De regering vindt het zeker wenselijk dat een school tussentijds informatie verschaft aan de ouders om deze op de hoogte te houden van de studievoortgang van hun kind. Scholen vinden dat ook. Tussentijdse metingen daarvoor bestaan al lang: proefwerken, werkstukken enz. Het afgeven van regelmatige rapporten waaronder een eindejaarsrapport is heel vanzelfsprekend. De regering voelt er niets voor om de manier voor te schrijven waarop scholen aan ouders over de voortgang rapporteren.

De leden van de fractie van de SP vragen of de regering een overzicht kan geven van het percentage leerlingen dat sinds de Tweede Wereldoorlog is doorgestroomd naar het hoger onderwijs, en vragen de regering waaraan deze ontwikkeling toe te schrijven is.

Deze vraag is vrij lastig te beantwoorden, omdat sinds de Tweede Wereldoorlog zowel het voortgezet onderwijs, als het hoger onderwijs wat stelselinrichting betreft, is veranderd. Een precies en betrouwbaar percentage per jaar is dan ook moeilijk te geven. Wel is er op basis van de beschikbare gegevens¹ een trend waar te nemen vanaf 1967, zoals in onderstaande grafieken te zien is.

¹ Bronnen: CBS (1994), 1899 – 1994. Vijfennegentig jaren statistiek in tijdreeksen, p. 248; CBS (1949), Statistiek van het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs 1947/1948; Kerncijfers OCW 1999 – 2003; Kerncijfers OCW 2000 – 2004.

Zowel havo- als vwo-gediplomeerden (dan wel leerlingen met een diploma van een min of meer vergelijkbare opleiding) volgen na het afronden van hun opleiding in het voortgezet onderwijs, steeds vaker een vervolgopleiding. Van havisten / hbs-ers is sinds eind jaren zestig een verdubbeling te zien van het aantal leerlingen dat een vervolgopleiding gaat volgen. Dat is ook steeds vaker een hbo-opleiding. In 2003 ging bijna 90% van de havisten een vervolgopleiding volgen, die voor ruim 80% van de havisten een vervolgopleiding in het hbo was. Dat is een grote stijging ten opzichte van 1967, toen deze percentages respectievelijk ongeveer 35% en minder dan 10% waren. Dit verschijnsel is aan verschillende factoren toe te schrijven. De verbetering van de kwaliteit van het onderwijs acht de regering daar zeker een onderdeel van. Zeker zo belangrijk zal echter de bredere maatschappelijke trend tot doorleren zijn. Vóór 1970 was het middelbaar onderwijs vaak eindonderwijs en gingen jongeren daarna aan het werk. De opleiding bereidde daar ook op voor. De toegenomen aandacht en waardering voor en mogelijkheden tot doorstuderen hebben hun vruchten afgeworpen. Zeker niet onbelangrijk is ook dat meisjes nu veel meer dan halverwege de 20^e eeuw een vervolgopleiding volgen. Ter indicatie: net na de Tweede Wereldoorlog (1947) waren er meer dan vier keer zoveel jongens dan meisjes die na hbs, gymnasium of mms een hogere vervolgopleiding gingen volgen.

Het is al langer gewoonlijk dat vwo'ers na het behalen van hun diploma een vervolgopleiding gingen doen. In 1967 was het percentage leerlingen dat dat deed al ongeveer 65%, waarvan ongeveer 50% in het wetenschappelijk onderwijs, en ongeveer 15% bij een andere opleiding voor hoger onderwijs. Ook hier is echter een stijging te zien in zowel de instroom in het hoger onderwijs in het algemeen als in de instroom in een opleiding voor wetenschappelijk onderwijs (bijna 90% van de vwo-gediplomeerden gaat een vervolgopleiding doen, waarvan ruim 70% in het wetenschappelijk onderwijs). Ook hier acht de

regering - naast de kwaliteit van het voortgezet onderwijs - de toegenomen aandacht en waardering voor en mogelijkheden tot doorstuderen debet aan deze positieve ontwikkeling. En ook hier geldt dat de toename van het aantal meisjes dat een universitaire vervolgopleiding gaat volgen na een vwo-diploma te hebben behaald, een belangrijke factor is in de stijging.

Over de situatie vóór 1967 kan wel een inschatting gemaakt worden. In 1947 ging 64% van de leerlingen die een diploma haalden voor de hbs, het gymnasium of de mms, verder studeren. Daarvan ging ruim 50% dat in het hoger onderwijs (universiteit of hogeschool) doen. Dat wil zeggen dat in 1947 minder dan 35% van degenen met één van deze diploma's een opleiding ging volgen in het hoger onderwijs. Omdat dit niet zeer veel verschilt van de situatie in 1967, is dit een indicatie dat de grote stijging van de doorstroom naar het hoger onderwijs in de jaren 1960 begonnen is.

De leden van de SP-fractie vragen of het aannemelijk is dat niveaudaling het percentage deelnemers aan het hoger onderwijs vergroot.

Ik ga ervan uit dat de leden van de SP-fractie hierbij doelen op het niveau van het hoger onderwijs. Als het niveau daar zou dalen, dan zou het voor havo- en vwo-gediplomeerden gemakkelijker moeten worden om door te stromen, hetgeen de grote toename van de deelname aan het hoger onderwijs zou kunnen verklaren. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er van niveaudaling in het hoger onderwijs sprake is. Uit internationale vergelijking, die sinds de invoering van de bachelor-master-structuur steeds beter mogelijk is, blijkt allerm minst dat het niveau van ons hoger onderwijs achter loopt bij het buitenland. Een goede verklaring voor de sterk toegenomen doorstroom naar het hbo in de laatste 40 jaar is dat het hbo sterk van karakter is veranderd. Begin jaren 1960 bestond wat wij thans het niet-universitaire hoger onderwijs noemen voornamelijk uit hogere technische en economische scholen, sociale academies, kunstacademies en conservatoria en hogere landbouwscholen. Pedagogische hogescholen heetten toen nog kweekscholen en werden nog niet het hoger onderwijs gerekend. Sindsdien heeft het hbo zich geprofileerd als hoger beroepsonderwijs voor velen, met een zeer gevarieerd aanbod aan studierichtingen. Dat verklaart mijns inziens de grote toename van het aantal studenten in het hbo. In mindere mate geldt dit ook voor het wetenschappelijk onderwijs: ook daar zijn vanaf de jaren zeventig veel nieuwe studierichtingen opgekomen, naast de klassieke alfa en bètavakken.

De leden van de SP-fractie stellen dat het bevoegd gezag op grond van levensbeschouwelijke overwegingen kan afwijken van de kerndoelen. Dat is echter in dit wetsvoorstel *niet* meer het geval, in tegenstelling tot wat nu is geregeld. In dit kader vragen deze leden of dit betekent dat er door een docent kan worden gezegd dat de evolutietheorie niet juist is of evenveel waarde heeft als "intelligent design" of een van de vele scheppingsverhalen in de vele godsdiensten, die in de wereld beleden worden. Meer in algemene zin vragen deze leden "wat er op scholen op religieuze grondslag worden gezegd over de verklaring van het bestaan [en] het 'zijn en denken'."

Het antwoord op beide vragen luidt dat scholen alles wat niet bij of krachtens de wet (zowel de WVO als andere wetgeving) wordt verboden, in het onderwijs mogen verwerken, zij het uitsluitend naast en niet in plaats van verplichte programmaonderdelen. Dat geldt niet alleen voor scholen op religieuze grondslag, dat geldt voor alle scholen.

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel heeft de regering aangegeven dat handhaving van de substitutie bepaling niet nodig is, omdat de kerndoelen dusdanig globaal zijn geformuleerd dat uitwerking op alle niveaus volgens elke signatuur mogelijk is. De leden van de fracties van ChristenUnie en SGP geven aan dat dit met het voorliggende voorstel voor nieuwe kerndoelen inderdaad zo is, maar zij sluiten niet uit dat dit in de toekomst anders zal zijn. Daarom geven zij aan voorstander te zijn van handhaving van deze bepaling en vragen ze de regering op dit punt een reactie te geven. De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen de regering hierbij aan te geven welke zwaarwegende belangen zich er tegen verzetten dit in hun ogen belangrijke artikel te handhaven.

De regering is het volledig met de leden van de fracties van SGP en ChristenUnie eens, dat het huidige substitutieartikel een belangrijk doel dient, namelijk dat scholen niet mogen worden verplicht onderwijs aan te bieden dat zou stuiten op gegronde bezwaren van levensbeschouwelijke aard. Inrichtingsvrijheid is een kernbegrip in ons onderwijsstelsel en wetgeving die hiermee in botsing komt dient te worden vermeden. Het is de taak van de wetgever om ervoor zorg te dragen dat wetgeving uitvoerbaar is, met inachtneming van die inrichtingsvrijheid. De mate van detaillering van de kerndoelen voor de basisvorming maakte een substitutiemogelijkheid nodig. Naar de mening van de regering is dat met het voorliggende wetsvoorstel niet meer nodig. Met dit wetsvoorstel wordt gekozen voor veel globalere kerndoelen, die door alle scholen uitgewerkt moeten kunnen worden, ongeacht hun grondslag. Scholen kunnen in beginsel elk van de kerndoelen uitwerken naar niveau en schoolsoort, dan wel naar de identiteit van de

school. De regering kiest voor wetgeving die op elke school uitvoerbaar is, in plaats van wetgeving waarvoor een substitutieartikel nodig is.

De leden van de SP-fractie vragen waarom gekozen wordt voor een ondergrens van 1000 uur in plaats van een ondergrens van 1040 uur. Een school kan van mening zijn dat het kiezen van de maximale onderwijstijd in het belang is van de leerlingen. Daardoor kan de deskundigheidsbevordering en de ontwikkeling van de school in gevaar komen.

In het onderhavige wetsvoorstel worden het minimum aantal uren onderwijstijd en de omschrijving van onderwijstijd voor de bovenbouw en de onderbouw geharmoniseerd. Een wettelijke minimumnorm van 1000 uren volstaat om de minimale kwaliteitseis vast te leggen. Binnen de bandbreedte voor onderwijstijd kan een school ervoor kiezen meer dan 1067 uren aan te bieden. Deskundigheidsbevordering en schoolontwikkeling zijn zaken waar scholen altijd aandacht aan besteden. Bij een keuze voor minder dan 1067 uren wordt tijd vrijgespeeld om hieraan een extra impuls te geven. Een keuze voor meer dan 1067 uren impliceert niet dat deskundigheidsbevordering en schoolontwikkeling in gevaar zullen komen. Scholen maken hierbij hun eigen afwegingen over de inzet van het personeel.

De leden van de SP-fractie vragen verder welke ruimte scholen die kiezen voor de maximale onderwijstijd hebben om zich te ontwikkelen. Zij vragen of de regering dat voldoende ruimte vindt, en zo ja, waarom dan toch de mogelijkheid wordt geboden om op de leerlinguren te bezuinigen ter wille van de schoolontwikkeling.

De bandbreedte voor onderwijstijd is bedoeld om scholen in staat te stellen ervoor te kiezen *extra* tijd voor schoolontwikkeling vrij te spelen. Scholen hebben uiteraard niet alleen tijd voor schoolontwikkeling door tijd vrij te spelen binnen de bandbreedte voor onderwijstijd. Wat voldoende ontwikkeltijd is en hoe een school dit organiseert hangt af van de ambities van de school en kan niet op centraal niveau bepaald worden.

De leden van de SP-fractie vragen of het nodig is voor het verantwoord ontwikkelen van teamteaching extra middelen en uren ter beschikking te stellen.

Zoals in de inleiding van deze nota al is aangegeven, bepaalt de school zelf of zij ervoor kiest om leraren in teams in te zetten en zo ja, hoe men dat wil doen. Die eigen keuze is de kern van autonomie. De keuzes die de school maakt, moeten ook door de school zelf gedragen kunnen worden, zowel wat betreft draagvlak, middelen als menskracht. Als een

school de menskracht, de middelen en de uren niet beschikbaar heeft om te kiezen voor een teamsgewijze inzet van het personeel, zal de school deze keuze niet maken.

De leden van de SP-fractie vragen of de normjaartaak en de verhouding tussen contacturen, voor- en nabereidingsuren, deskundigheidsbevordering en taakuren een zaak is van de CAO (centraal of decentraal), van het schoolbestuur of van de minister. Deze leden vragen verder welke kabinetsvoorstellen er op dit punt liggen die nog niet zijn goedgekeurd door de Kamer.

De normbetrekking (1659 klokuren per jaar) is nu als onderdeel van de bepalingen over de algemene arbeidsduur centraal vastgelegd in het Kaderbesluit rechtspositie VO. Schoolbesturen hebben op grond van de CAO VO 2005 – 2006 zelf de bevoegdheid om een taakbeleid te voeren en daarbij het maximum aantal lessen per week vast te stellen en de overige taken te omschrijven en in tijd te normeren.

Uw Kamer en de Eerste Kamer hebben inmiddels het wetsvoorstel tot wijziging van onder meer de Wet op het voortgezet onderwijs in verband met verdere decentralisatie van de arbeidsvoorwaarden aanvaard (Kamerstukken II 2005/06, 30 190). Dat wetsvoorstel strekt ertoe dat de regering zich geheel terugtrekt uit het overleg over de arbeidsvoorwaarden in het voortgezet onderwijs. Onderwerpen zoals de algemene arbeidsduur zullen worden belegd op het niveau van de decentrale CAO en het Kaderbesluit rechtspositie VO zal worden ingetrokken.

Er zijn geen kabinetsvoorstellen op dit punt die uw Kamer nog niet heeft goedgekeurd.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat het derde leerjaar van havo en vwo een jaar wordt waarover de scholen zelf keuzes kunnen maken. Zij vragen zich daarbij af in hoeverre scholen bij hoogbegaafde leerlingen al in het derde leerjaar aan de slag mogen met profielen, zonder dat dit een beperkend effect heeft op profielkeuze in de bovenbouw.

Scholen krijgen door het wetsvoorstel veel ruimte in het derde leerjaar havo / vwo. Zij kunnen dit jaar ook gebruiken om al vooruit te lopen op de profielen, maar wel - zoals de leden van de PvdA-fractie terecht aantekenen - zonder dat dit een beperkend effect heeft op profielkeuze in de bovenbouw. Dat wil zeggen, dat in het derde leerjaar al wel stof aangeboden kan worden uit het vierde leerjaar, maar dat een leerling na het derde leerjaar havo / vwo nog alle profielen moet kunnen kiezen.

De leden van de SP-fractie wijzen erop dat de regering wil gaan over het "wat" en de scholen over het "hoe". Deze leden vragen hoe dit te rijmen is met de keuzevrijheid van

scholen om Frans óf Duits (dus het "wat") aan te bieden. Tevens willen zij weten hoe dit te rijmen valt met de afwezigheid van kerndoelen in klas 3 van havo en vwo. Ten slotte vragen deze leden hoe dit te rijmen valt met de beleidsvrijheid van scholen bij het bepalen van de bijscholing die docenten in een kernteam nodig hebben als ze een ander vak gaan geven dan waarvoor ze zijn opgeleid. Is er in deze drie gevallen geen sprake van "wat", zo vragen deze leden.

De regering beperkt zich wat de onderbouw VO betreft inderdaad zoveel mogelijk tot voorschriften met betrekking tot het "wat": de kerndoelen. Dat wil echter niet zeggen dat *á*lle inhoud tot in detail door de regering voorgeschreven wordt. Het feit dat de regering niet alle mogelijke aspecten van het "wat" nadrukkelijk regelt, betekent nog niet dat aan dat "wat" onvoldoende richting wordt gegeven. Bovendien beperkt de regering door bepaalde aspecten van het "wat" niet te regelen, zich nog steeds tot het "wat".

Wat de keuzemogelijkheid voor Frans óf Duitse taal betreft, scholen zijn verplicht om in de onderbouw onderwijs aan te bieden in ten minste één van beide talen.

Voor het derde leerjaar havo / vwo worden er geen inhoudelijke voorschriften gegeven, en evenmin vormvoorschriften, het "hoe". Voor dit leerjaar beperkt de "wat-bepaling" zich tot het voorschrift dat leerlingen na het derde leerjaar in principe alle profielen nog moeten kunnen kiezen.

De vraag over bijscholing is eerder in deze nota in algemene zin (onder verwijzing naar het door de Wet BIO ingevoegde nieuwe vierde lid van artikel 33 WVO) beantwoord. Op grond van de Wet BIO geldt verder dat het bevoegd gezag ervoor moet zorgdragen dat een leraar zijn bekwaamheid onderhoudt. De vakinhoudelijke component van de bekwaamheid is gerelateerd aan de vakinhoud van het onderwijs dat de betreffende leraar verzorgt. Hier is dus wel degelijk sprake van een voorschrift ten aanzien van het "wat", zij het in algemenere bewoordingen geformuleerd.

12. Financiële gevolgen

De leden van de PvdA-fractie merken op dat bij het wetsvoorstel geen financiële gevolgen zijn voorzien. Zij vragen of de regering nader kan toelichten waarom er geen geld nodig is om de invoering van de vernieuwing van de onderbouw voortgezet onderwijs tot een succes te maken.

Zoals in de inleiding van deze nota is aangegeven, is het aan de school, of en zo ja hoe zij het onderwijsprogramma in de onderbouw wil veranderen. Dat is de kern van autonomie. Zeker zo wezenlijk aan autonomie is echter dat de keuzes die een school

maakt, waaronder ook de keuze om *niet* te veranderen, ook door de school zelf gedragen kunnen worden, zowel wat betreft draagvlak, middelen als menskracht.

Als een school niet voor een bepaald model wil of kan kiezen, dan moet die school dat nalaten. Wel is voorzien in flankerend beleid, waarvoor de regering middelen beschikbaar stelt.

De leden van de fracties van het CDA, de PvdA en de ChristenUnie vragen om een specificatie hiervan. In de onderstaande drie tabellen wordt hiervan een overzicht gegeven. De leden van de fractie van het CDA vragen hierbij of met de onderwijsorganisaties overeenstemming is bereikt over de hoogte en de inzet van deze middelen.

In dit verband merk ik op dat Schoolmanagers_VO is betrokken bij de hoofdlijnen van beleid en bij diverse projecten.

Overzicht uitgaven 2005 en 2006 gericht op ontwikkeling onderbouw.

Tabel 1: Middelen ontwikkeling onderbouw VO totaal

	2005	2006
SLOA-middelen	€ 1.736.950	€ 1.457.720
Incidentele middelen	€ 4.644.700	€ 4.430.000
TOTALEN	€ 6.381.650	€ 5.887.720

Tabel 2: SLOA-middelen.

Projectnaam	2005	2006	Uitvoerende organisatie
De nieuwe onderbouw van beleidsarm naar beleidsrijk Vergaande vernieuwing van de basisvorming Ondersteuning projectgroep nieuwe onderbouw	€ 341.720		APS
Kwaliteit en doorstroming in nieuwe onderbouw vmbo	€ 119.900		APS
Ondersteuning projectgroep nieuwe onderbouw	€ 280.500	€ 160.000	SLO
Nieuwe Onderbouw doorontwikkeling en duurzaamheid	€ 398.310		SLO
Netwerk Schoolontwikkeling Onderbouw	€ 272.250		KPC
Ondersteuning projectgroep Onderbouw	€ 93.000	€ 60.000	KPC
Pedagogisch-didactisch handelen	€ 37.470		CPS
Ondersteuning projectgroep onderbouw	€ 95.000	€ 74.000	CPS
Leergebieden in de onderbouw	€ 51.800	€ 50.000	CPS
Doorlopende leerlijnen basisvorming	€ 47.000		CPS
Ondersteuning projectgroep onderbouw Praktische profieloriëntatie (PPO) in derde leerjaar havo/vwo Onderbouw en bovenbouw (H/V) samen op weg naar 2010		€ 336.220	APS

Doelen met schooleigen kern Praktisch heel anders			
Onderbouw VO: concretisering keuzeruimte		€ 95.000	SLO
Onderbouw VO: concretisering kerndoelen		€ 220.000	SLO
Inhoud en vorm derde jaar H/V als schakel onder/bovenbouw		€ 240.000	SLO
Schoolontwikkeling leergebieden		€ 135.000	KPC
Havo 3		€ 37.500	KPC
Taal- en inhoudsgericht onderwijs nieuwe onderbouw		€ 50.000	CPS
TOTAAL	€ 1.736.950	€ 1.457.720	

Tabel 3: Incidentele middelen projecten vernieuwing onderbouw

Projectnaam	2005	2006	Uitvoerende organisatie
Onderbouw	€ 2.000.000	€ 1.800.000	Projectgroep Onderbouw
Netwerkproject onderbouwontwikkeling	€ 488.700	€ 510.000	Schoolmanagers_VO
Monitoring netwerkproject onderbouwontw.	€ 88.500	€ 120.000	Kohnstamm Instituut
Experimentele leermiddelen	€ 1.000.000	€ 1.000.000	Schoolmanagers_VO/SLO
Praktisch Heel Anders	€ 67.500	SLOA-reg.	APS*
Standaarden Elektronisch Leerlingdossier	€ 1.000.000	€ 1.000.000	Schoolmanagers VO/Cinop
TOTAAL	€ 4.644.700	€ 4.430.000	

* Het project Praktisch Heel Anders is in 2005 uit incidentele middelen betaald. In 2006 zal het project worden bekostigd op basis van reguliere SLOA-middelen.

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen de regering of zij al inzicht heeft in de mate waarin men bij het experiment met flexibele leermiddelen erin slaagt de kosten beperkt te houden.

Het experiment onderbouw leermiddelen is gericht op het ontwikkelen van flexibel in te zetten leermiddelen in de onderbouw. De eerste twee series hebben vooral leermiddelen opgeleverd die uitnodigen tot anders leren (voor leerlingen) en anders werken (voor leraren) en waren vooral nog door uitgevers uitgewerkte ideeën. De derde serie, die nu loopt, is anders opgezet en is er vooral op gericht om scholen te ondersteunen bij het stellen van expliciete vragen aan een uitgever over het gewenste leermiddel (inhoud, werkwijze, verschijningsvorm), en om de uitgevers te prikkelen maatwerk te leveren aan de school. Een belangrijk aspect van het project is dat er in deze derde serie experimenten wordt gewerkt aan en wordt nagedacht over andere uitgeefconcepten (meer vraaggericht, minder aanbodgericht). Natuurlijk speelt het kostenaspect daarin mee, maar ten eerste is dat geen hoofddoelstelling van het project en ten tweede is het project nu nog volop in uitvoering, zodat er nog geen generieke uitspraken gedaan

kunnen worden over de vraag in hoeverre flexibele leermiddelen in structurele zin bijdragen aan het beperkt houden van de kosten.

II. Artikelsgewijze toelichting

De leden van de SP-fractie vragen waarom wettelijk wordt vastgelegd dat het draait om het leerproces, terwijl de regering zich niet wil bemoeien met het "hoe".

In de artikelsgewijze toelichting wordt aangegeven dat het bij het onderwijs draait om zowel het leerproces van leerlingen als het resultaat daarvan. Deze formulering is juist gekozen om te onderstrepen dat het *niet* alleen om het leerproces draait, maar eveneens om de resultaten hiervan. Er is dan ook geen sprake van dat de regering zich hiermee uitspreekt over het "hoe", het is juist zo dat geëxpliciteerd wordt dat zowel het leren als het geleerde van belang zijn. De regering bemoeit zich niet met het leerproces, maar maakt meer keuzes op dat terrein mogelijk.

De leden van de SP-fractie vragen of de regering kan toelichten waarom er geen kerndoelen meer zijn in het derde jaar.

De regering heeft ervoor gekozen om alleen voor de eerste twee leerjaren van het voortgezet onderwijs kerndoelen vast te stellen. Voor het derde en vierde leerjaar vmbo zijn kerndoelen niet meer nodig, omdat hier al programmatische voorschriften worden gegeven via de leerwegen. Voor havo en vwo geldt dit vanaf het vierde leerjaar met de profielen. Er wordt echter wel voorgeschreven dat leerlingen na het derde leerjaar in principe alle profielen nog moeten kunnen kiezen, waarmee bij de programmering in het derde leerjaar rekening moet worden gehouden. Scholen kunnen er zelf voor kiezen of ze het derde leerjaar havo / vwo nog aan de kerndoelen willen besteden, alvast met de profielen aan de slag gaan of andere keuzes maken. Welke keuzes ze ook maken, ze zijn gehouden aan de opdracht leerlingen goed voor te bereiden op de bovenbouwprogramma's.

Voorts vragen de leden van de SP-fractie of er wel startcriteria zijn voor het vierde jaar en of deze startcriteria voldoende zijn als ijkpunt voor het derde jaar. Welke ijkpunten zijn er voor het te bereiken doel in het derde jaar die er toe bijdragen dat het startpunt in het vierde jaar niet naar beneden wordt bijgesteld, zo vragen deze leden.

In reactie hierop merk ik op dat zulke startcriteria nooit op het wettelijke niveau zijn geregeld en de regering geen aanleiding ziet om dit in dit wetsvoorstel - dat juist beoogt

scholen meer ruimte te geven - alsnog te regelen. Toch is er wel sprake van een ijkpunt, namelijk de wettelijke eis dat het onderwijs in de eerste drie leerjaren alle profielkeuzes (dus vanaf het vierde leerjaar) nog mogelijk moet maken. Ook hier geldt dat aanvullende wetgeving niet nodig is omdat scholen en leraren hier eigen professionele afwegingen maken en ervoor willen zorgdragen dat leerlingen een goede profielkeuze maken. Daarnaast hebben uiteraard de examenprogramma's effect op de onderwijs-programmering.

Wat betreft de nieuwe definitie van onderwijstijd merken de leden van de fractie van de SP op zich te kunnen vinden in de omschrijving van onderwijstijd waar het onderwijs buiten het schoolgebouw betreft, maar afwijzend te staan ten opzichte van onderwijstijd zonder fysieke aanwezigheid van de leraar of onderwijsondersteuner. Ze vragen om te definiëren wat wordt verstaan onder "onderwijsondersteuner" en of dat ook een lid van het onderwijsondersteunend personeel, zoals een conciërge, kan zijn.

Met de Wet BIO wordt geregeld dat voor onderwijsondersteunende werkzaamheden die rechtstreeks verband houden met het onderwijsleerproces, bekwaamheidseisen worden opgesteld (artikel 36, derde lid, WVO). Een onderwijsondersteuner die deze werkzaamheden verricht, moet dus voldoen aan die bekwaamheidseisen. Een lid van het onderwijsondersteunend personeel, zoals een conciërge, dat niet aan deze bekwaamheidseisen voldoet, mag niet worden belast met de betreffende werkzaamheden.

Voorts vragen de leden van de SP-fractie wat het verschil is tussen "huiswerk maken" en onderwijstijd, indien fysieke aanwezigheid van een leraar of onderwijsondersteuner geen voorwaarde is voor "onderwijstijd". Ze vragen of de regering de vrees van deze leden deelt dat deze definitie van onderwijstijd ook van toepassing is op een schriftelijke cursus, telewerk cursus of autodidactiek.

Kernelementen in de nieuwe definitie van onderwijstijd zijn "begeleid onderwijs", "onderschooltijd" en "onder verantwoordelijkheid van daartoe bekwaam onderwijspersoneel". Zoals eerder opgemerkt is het aan de school, en belangrijker nog, aan de leraar zelf, hoe "begeleid onderwijs" wordt ingevuld. Een leraar kan zijn leerlingen op verschillende manieren begeleiden. Kennisoverdracht en procesbegeleiding zijn daarvan elementen, maar hoe dat precies vorm krijgt, is bij uitstek een zaak van de leraar. Het maken van huiswerk kán onder de definitie van onderwijstijd vallen, mits het onder begeleiding van een daartoe bevoegde docent, in schooltijd, en als onderdeel van het onderwijsprogramma geschiedt. Hetzelfde geldt voor twee van de andere drie voorbeelden

(schriftelijke cursus en telewercursus). Het ligt daarentegen niet voor de hand om autodidactiek onder de definitie van onderwijstijd te scharen, omdat deze term per definitie de afwezigheid van een leraar impliceert.

Ten slotte vragen de leden van de SP-fractie of de regering het verband ziet tussen leraar- of ondersteunerintensief onderwijs en kostenbesparing voor het management, en of de regering de opvatting van deze leden deelt dat onderwijstijd om die reden "één op één gemeten dient te worden met de aanwezigheid van een leraar".

De regering heeft geen opvatting over de mate van leraar- of ondersteunerintensiteit van het onderwijs, omdat het hier immers de keuzes van scholen betreft over de pedagogisch-didactische vormgeving het onderwijs (het "hoe"). Leraarintensief onderwijs is naar haar mening wel vaak, maar niet per definitie duurder dan leraarintensief onderwijs. Zo zijn er vormen denkbaar met relatief weinig (maar wel heel goede) leraren die in het onderwijs gebruik maken van geavanceerde maar prijzige ICT-toepassingen. Dat is een leraar-intensieve, maar niet goedkope vorm van onderwijs. Dat kan een afweging zijn die het team maakt, en ook *samen* móét maken. Bij elke keuze staat voorop dat scholen de voor hun situatie, hun leerlingenpopulatie en hun ambities beste oplossing(en) kiezen, waarmee ze de kwaliteit van het onderwijs het beste waarborgen. De regering is dan ook van mening dat de opvatting dat onderwijstijd "één op één gemeten dient te worden met de aanwezigheid van een leraar" te kort door de bocht is.

Refererend aan de bandbreedte voor onderwijstijd als houvast en zekerheid, vragen de leden van de fractie van de SP waarom deze zekerheid en dit houvast niet nodig is als het gaat om vakbekwaamheid bij teamteaching.

In reactie hierop merkt de regering op, dat deze zekerheid en dit houvast wel degelijk wordt geboden. De blijkbaar onderliggende gedachte bij de aan het woord zijnde leden, dat "leerlingen onderwijs kunnen krijgen van een docent die zelf niets van het vak hoeft te weten", is niet correct. Ook hier verwijs ik naar de Wet BIO, waarin ook de bekwaamheidseisen voor onderwijspersoneel worden geregeld, waarvan ook de vakinhoudelijke component deel uit maakt. Bovendien worden met dit wetsvoorstel garanties gegeven voor de vakinhoudelijke bekwaamheid doordat in het geval van het werken met teams de leraar die bevoegd is voor een bepaald vakgebied, eindverantwoordelijk is voor de kwaliteit van het onderwijsprogramma (inclusief de uitvoering) op zijn vakgebied.

De leden van de SP-fractie constateren dat door het schrappen van artikel 23 WVO de adviesurentabel voor het vmbo komt te vervallen. Naar aanleiding hiervan vragen zij of de regering de mening van deze leden deel dat daarmee tevens een ondersteuning van de oordeelsvorming van de medezeggenschapsraad komt te vervallen.

Medezeggenschapsraden konden de adviesurentabel gebruiken als spiegel voor de keuzes die de school maakt met betrekking tot de programmering van het onderwijs. Ook al had de adviesurentabel slechts een adviesstatus en was het aantal uren per vak niet op basis van deze tabel afdwingbaar, het gaf bevoegd gezagsorganen en medezeggenschapsraden wel enig houvast. Aan de andere kant gaat er, ondanks het feit dat deze tabel slechts een adviesfunctie heeft, een sturende werking van uit, waardoor de ruimte voor schooleigen keuzes ten onrechte wordt ingeperkt. Een dergelijk wettelijk instrument past niet in de huidige besturingsfilosofie en daarom heeft de regering de afweging gemaakt artikel 23 WVO in dit wetsvoorstel te schrappen. Het ijkpunt voor afwegingen van de medezeggenschap zou niet een adviesurentabel, maar de eigen ambities, mogelijkheden en situatie van de school moeten zijn.

De leden van de SP-fractie vragen of kan worden aangegeven welke grenzen er zijn aan het tijdelijk inzetten van een niet- of onderbevoegde leraar.

Ook hier verwijst de regering naar de Wet BIO en de discussie die daarover met uw Kamer is gevoerd. Op grond van het derde lid van artikel 33 WVO kan een bevoegd gezag gedurende ten hoogste een jaar een onbevoegde leraar aanstellen indien geen bevoegde leraar gevonden kan worden om de lessen te geven. Die mogelijkheid bestond ook al vóór de Wet BIO. Op grond van het nieuwe vierde lid van artikel 33 WVO kan iemand die bevoegd is voor enig vak, gedurende ten hoogste twee jaar worden belast met werkzaamheden waarvoor hij niet voldoet aan de bekwaamheidseisen (deze persoon is "onderbevoegd") onder de voorwaarde dat het bevoegd gezag en betrokkene schriftelijk verklaren een inspanningsverplichting aan te gaan om er voor te zorgen dat na die maximaal twee jaar wél aan deze bekwaamheidseisen wordt voldaan.

De Minister van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap,

(Maria J.A. van der Hoeven)

Bijlage bij de nota naar aanleiding van het verslag bij het wetsvoorstel tot wijziging van de WVO inzake vervanging van de basisvorming door een nieuwe regeling voor de onderbouw VO (30 323)

Concept-voorstel nieuwe kerndoelen inclusief motivatie om op zes punten af te wijken van het voorstel van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming

In de beleidsreactie op de eindrapportage van de Taakgroep Vernieuwing Basisvorming gaf de regering aan het advies over te nemen om de door de Taakgroep voorgestelde set kerndoelen voor de eerste twee leerjaren van het VO vast te stellen (Kamerstukken II 2003/04, 26 733, nr. 21). Het voorstel voor nieuwe kerndoelen is tot stand gekomen in een transparant en breed in het onderwijsveld gedragen proces. Met de pleidooien om wijzigingen in (onderdelen van) de kerndoelen aan te brengen is zeer terughoudend omgegaan. Het op onderdelen "sleutelen" aan de kerndoelen heeft immers het risico dat de samenhangende en realistische set kerndoelen alsnog versnipperd en overladen raakt. Versnippering en overladenheid (geconstateerd door de Inspectie in 1999 en door de Onderwijsraad in 2001) waren de redenen om de kaders voor de basisvorming/onderbouw VO aan te passen.

Toch is het wenselijk om op een klein aantal onderdelen een wijziging vast te stellen. Over een deel daarvan is de Tweede Kamer eerder bericht (Kamerstukken II 2004/05, 26 733, nr. 22), andere wijzigingen worden hier voor de eerste maal aangevoerd. Het betreft aanpassingen bij in totaal 6 van de 58 kerndoelen die de Taakgroep voorstelde. Hieronder worden de beoogde aanpassingen toegelicht. De aanpassingen zijn voor de helderheid cursief weergegeven.

Voor de kerndoelen die de Taakgroep voorstelde voor Friese taal en cultuur, voorzie ik geen aanpassingen.

I. Kerndoelen op basis van artikel 11b WVO

Onderdeel A: Nederlands

1. De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken.
2. De leerling leert zich te houden aan conventies (spelling, grammaticaal correcte zinnen, woordgebruik) en leert het belang van die conventies te zien.
3. De leerling leert strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van zijn woordenschat.
4. De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven teksten.
5. De leerling leert in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen.
6. De leerling leert deel te nemen aan overleg, planning, discussie in een groep.
7. De leerling leert een mondelinge presentatie te geven.
8. De leerling leert verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan zijn belangstelling tegemoet komen en zijn belevingswereld uitbreiden.
9. De leerling leert taalactiviteiten (spreken, luisteren, schrijven en lezen) planmatig voor te bereiden en uit te voeren.
10. De leerling leert te reflecteren op de manier waarop hij zijn taalactiviteiten uitvoert en leert, op grond daarvan en van reacties van anderen, conclusies te trekken voor het uitvoeren van nieuwe taalactiviteiten.

Onderdeel B: Engels

11. De leerling leert verder vertrouwd te raken met de klank van het Engels door veel te luisteren naar gesproken en gezongen teksten.
12. De leerling leert strategieën te gebruiken voor het uitbreiden van zijn Engelse woordenschat.
13. De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven Engelstalige teksten.
14. De leerling leert in Engelstalige schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen.
15. De leerling leert in spreektaal anderen een beeld te geven van zijn dagelijks leven.
16. De leerling leert standaardgesprekken te voeren om iets te kopen, inlichtingen te vragen en om hulp te vragen.
17. De leerling leert informeel contact in het Engels te onderhouden via e-mail, brief en chatten.
18. De leerling leert welke rol het Engels speelt in verschillende soorten internationale contacten.

Onderdeel C: wiskunde

19. De leerling leert passende wiskundetaal te gebruiken voor het ordenen van het eigen denken en voor uitleg aan anderen, en leert de wiskundetaal van anderen te begrijpen.
20. De leerling leert alleen en in samenwerking met anderen in praktische situaties wiskunde te herkennen en te gebruiken om problemen op te lossen.
21. De leerling leert een wiskundige argumentatie op te zetten en te onderscheiden van meningen en beweringen, en leert daarbij met respect voor ieders denkwijze wiskundige kritiek te geven en te krijgen.
22. De leerling leert de structuur en de samenhang te doorzien van positieve en negatieve getallen, decimale getallen, breuken, procenten en verhoudingen, en leert ermee te werken in zinvolle en praktische situaties.
23. De leerling leert exact en schattend rekenen en redeneren op basis van inzicht in nauwkeurigheid, orde van grootte en marges die in een gegeven situatie passend zijn.
24. De leerling leert meten, leert structuur en samenhang doorzien van het metrieke stelsel, en leert rekenen met maten voor grootheden die gangbaar zijn in relevante toepassingen.
25. De leerling leert informele notaties, schematische voorstellingen, tabellen, grafieken en formules te gebruiken om greep te krijgen op verbanden tussen grootheden en variabelen.
26. De leerling leert te werken met platte en ruimtelijke vormen en structuren, leert daarvan afbeeldingen te maken en deze te interpreteren, en leert met hun eigenschappen en afmetingen te rekenen en te redeneren.
27. De leerling leert gegevens systematisch te beschrijven, ordenen en visualiseren, en leert gegevens, representaties en conclusies kritisch te beoordelen.

Onderdeel D: mens en natuur

28. De leerling leert vragen over *natuurwetenschappelijke, technologische en zorggerelateerde onderwerpen* om te zetten in onderzoeksvragen, een dergelijk onderzoek over een natuurwetenschappelijk onderwerp uit te voeren en de uitkomsten daarvan te presenteren.

Reden voor aanpassing

Voorgesteld wordt de meer neutrale beschrijving "natuurwetenschappelijke, technologische en zorggerelateerde onderwerpen" te gebruiken in plaats van het door de Taakgroep gehanteerde begrip "leergebied (Mens en Natuur)". Met de term "leergebied" wordt vaak een vakoverstijgende organisatievorm bedoeld. De kerndoelen dienen alleen over de inhoud, en niet over de concrete organisatie van

die inhoud in een onderwijsprogramma te gaan. Dit kerndoel heeft betrekking op natuurwetenschappelijke, technologische en zorggerelateerde onderwerpen.

29. De leerling leert kennis te verwerven over en inzicht te verkrijgen in sleutelbegrippen uit het gebied van de levende en niet-levende natuur, en leert deze sleutelbegrippen te verbinden met situaties in het dagelijks leven.

30. De leerling leert dat mensen, dieren en planten in wisselwerking staan met elkaar en hun omgeving (milieu), en dat technologische en natuurwetenschappelijke toepassingen de duurzame kwaliteit daarvan zowel positief als negatief kunnen beïnvloeden.

31. De leerling leert onder andere door praktisch werk kennis te verwerven over en inzicht te verkrijgen in processen uit de levende en niet-levende natuur en hun relatie met omgeving en milieu.

32. De leerling leert te werken met theorieën en modellen door onderzoek te doen naar natuurkundige en scheikundige verschijnselen als elektriciteit, geluid, licht, beweging, energie en materie.

33. De leerling leert door onderzoek kennis te verwerven over voor hem relevante technische producten en systemen, leert deze kennis naar waarde te schatten en op planmatige wijze een technisch product te ontwerpen en te maken.

34. De leerling leert hoofdzaken te begrijpen van bouw en functie van het menselijk lichaam, verbanden te leggen met het bevorderen van lichamelijke en psychische gezondheid, en daarin een eigen verantwoordelijkheid te nemen.

35. De leerling leert over zorg en leert zorgen voor zichzelf, anderen en zijn omgeving, en hoe hij de veiligheid van zichzelf en anderen in verschillende leefsituaties (wonen, leren, werken, uitgaan, verkeer) positief kan beïnvloeden.

Onderdeel E: mens en maatschappij

36. De leerling leert betekenisvolle vragen te stellen over maatschappelijke kwesties en verschijnselen, daarover een beargumenteerd standpunt in te nemen en te verdedigen, en daarbij respectvol met kritiek om te gaan.

37. De leerling leert een kader van tien tijdvakken te gebruiken om gebeurtenissen, ontwikkelingen en personen in hun tijd te plaatsen. *De leerling leert hierbij over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken:*

- *tijd van jagers en boeren (prehistorie tot 3000 voor Chr.);*

- *tijd van Grieken en Romeinen (3000 voor Chr. – 500 na Chr.);*

- *tijd van monniken en ridders (500 – 1000);*

- *tijd van steden en staten (1000 – 1500);*

- *tijd van ontdekkers en hervormers (1500 – 1600);*

- *tijd van regenten en vorsten (1600 – 1700);*

- *tijd van pruiken en revoluties (1700 – 1800);*
- *tijd van burgers en stoommachines (1800 – 1900);*
- *tijd van wereldoorlogen (1900 – 1950), en*
- *tijd van televisie en computer (1950 – heden).*

De leerling leert daarbij in elk geval de relatie te leggen tussen de gebeurtenissen en ontwikkelingen in de 20e eeuw (waaronder de Wereldoorlogen en de Holocaust), en hedendaagse ontwikkelingen.

Reden voor aanpassing

Zowel politiek als in het onderwijsveld wordt breed de behoefte gevoeld de door de Taakgroep voorgestelde formulering te preciseren in navolging van de zogeheten tijdvakken - de Rooij. Hiermee wordt beter aangesloten bij de bepalingen in het primair onderwijs en in de bovenbouwprogramma's in het voortgezet onderwijs, waardoor een doorlopende leerlijn beter gerealiseerd kan worden. Daarnaast is het gezien de grote impact van de tweede wereldoorlog en de vervolging van belang om deze twee thema's nader te markeren. Zowel de precisering als de nadere markering is uitgewerkt in de voorgestelde nieuwe formulering.

Het voornemen tot aanpassing van kerndoel 37 werd in een brief aan de Tweede Kamer d.d. 28 september 2004 voorgesteld (Kamerstukken II 2004/05, 26 733, nr. 22). Bovenstaande formulering verschilt hier in zoverre van, dat de tien tijdvakken nu volledig zijn uitgeschreven.

38. De leerling leert een eigentijds beeld van de eigen omgeving, Nederland, Europa en de wereld te gebruiken om verschijnselen en ontwikkelingen in hun omgeving te plaatsen.
39. De leerling leert een eenvoudig onderzoek uit te voeren naar een actueel maatschappelijk verschijnsel en de uitkomsten daarvan te presenteren.
40. De leerling leert historische bronnen te gebruiken om zich een beeld van een tijdvak te vormen of antwoorden te vinden op vragen, en hij leert daarbij ook de eigen cultuur-historische omgeving te betrekken.
41. De leerling leert de atlas als informatiebron te gebruiken en kaarten te lezen en te analyseren om zich te oriënteren, zich een beeld van een gebied te vormen of antwoorden op vragen te vinden.
42. De leerling leert in eigen ervaringen en in de eigen omgeving effecten te herkennen van keuzes op het gebied van werk en zorg, wonen en recreëren, consumeren en budgetteren, verkeer en milieu.
43. De leerling leert over overeenkomsten, verschillen en veranderingen in cultuur en levensbeschouwing in Nederland, leert eigen en andermans leefwijze daarmee in verband te brengen, en leert de betekenis voor de samenleving te zien van respect voor elkaars opvattingen en leefwijzen.

44. De leerling leert op hoofdlijnen hoe het Nederlandse politieke bestel als democratie functioneert en leert zien hoe mensen op verschillende manieren bij politieke processen betrokken kunnen zijn.
45. De leerling leert de betekenis van Europese samenwerking en de Europese Unie te begrijpen voor zichzelf, Nederland en de wereld.
46. De leerling leert over de verdeling van welvaart en armoede over de wereld, hij leert de betekenis daarvan te zien voor de bevolking en het milieu, en relaties te leggen met het (eigen) leven in Nederland.
47. De leerling leert actuele spanningen en conflicten in de wereld te plaatsen tegen hun achtergrond, en leert daarbij *de doorwerking ervan op individuen en samenleving (nationaal, Europees en internationaal)*, de grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld, het belang van mensenrechten en de betekenis van internationale samenwerking te zien.

Reden voor aanpassing

De aanpassing van kerndoel 47 is tot stand gekomen op basis van suggesties van onder meer het Nationaal Comité 4 en 5 mei en hebben instemming van deze en andere organisaties, alsmede van de Ministers van Algemene Zaken en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het voornemen tot aanpassing van kerndoel 47 werd reeds in de brief aan de Tweede Kamer d.d. 28 september 2004 aangekondigd (Kamerstukken II 2004/05, 26 733, nr. 22), maar daar zijn abusievelijk twee wezenlijke elementen (grote onderlinge afhankelijkheid in de wereld en het belang van mensenrechten) weggevalen. Bovenstaande formulering is wel compleet.

Onderdeel F: kunst en cultuur

48. De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, ervaringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen.
49. De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.
50. De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- of filmvoorstellingen.

Reden voor aanpassing

In de tot 1 augustus 2006 geldende wettelijke kaders voor de basisvorming wordt voorgeschreven dat twee onderdelen gekozen moeten worden uit een aanbod van vier. In het voorstel van de Taakgroep voor kerndoel 50 wordt voorgeschreven dat vijf onderdelen uit een aanbod van vijf gekozen moeten worden. Dat is een verzwaring van de verplichting aan scholen en dat kan niet de bedoeling zijn van

een wetsvoorstel dat onder meer beoogt de regellast terug te brengen en scholen ruimte te bieden. Het voorstel is om het woord "of" voor het woord "filmvoorstellingen" te plaatsen. Op die manier schrijft kerndoel 50 voor dat twee onderdelen voor alle scholen en alle leerlingen verplicht zijn (beeldende kunst en muziek) en dat scholen in hun onderwijsaanbod in de onderbouw minimaal één onderdeel (dat wil zeggen één, twee of drie onderdelen) moeten aanbieden uit de overige drie disciplines (theater, dans, film).

Scholen zijn overigens vrij in de keuze voor genres van de diverse disciplines. Zo kan onder "filmvoorstellingen" een breed scala aan filmuitingen verstaan worden, zoals speelfilms, documentaires en animatiefilms.

51. De leerling leert met behulp van visuele of auditieve middelen verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten, als toeschouwer en als deelnemer.

52. De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder dat van kunstenaars.

Onderdeel G: bewegen en sport

53. De leerling leert zich mede met het oog op buitenschoolse beoefening *op praktische wijze* te oriënteren op veel verschillende bewegingsactiviteiten uit gevarieerde gebieden als spel, turnen, atletiek, bewegen op muziek, zelfverdediging en actuele ontwikkelingen in de bewegingscultuur, en daarin de eigen mogelijkheden te verkennen.

Reden voor aanpassing

In twee Algemeen Overleggen met de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Tweede Kamer op 8 en 14 september 2005 over bewegingsonderwijs in het voortgezet onderwijs, spraken verschillende leden de wens uit om naast de algemeen gedeelde beleidsuitgangspunten ten aanzien van autonomie van scholen en professionals, sturing op hoofdlijnen en ruimte voor maatwerk, een bepaalde garantie in tijd in de regelgeving op te nemen voor lichamelijke opvoeding in verband met bijzondere kenmerken van het onderwijs in dat vak. Die bijzondere kenmerken leiden ertoe dat een sturing alleen op inhoud (kerndoelen onderbouw, eindtermen examenprogramma bovenbouw) niet voldoet: het praktische bewegen en de tijd die daaraan wordt besteed is bij dit vak een element van de kwaliteit. In mijn brief aan de Tweede Kamer van 12 september 2005 (kenmerk VO/OK/05/39987), heb ik aangegeven bereid te zijn de voorgestelde kerndoelen voor bewegingsonderwijs in de onderbouw daarop aan te scherpen. Dat kan in de kerndoelen worden geconcretiseerd, door in de formulering van twee kerndoelen (te weten in dit kerndoel 53 en ook in kerndoel 58) te expliciteren dat het praktische bewegingsactiviteiten betreft.

54. De leerling leert door middel van uitdagende bewegingssituaties zijn bewegingsrepertoire uit te breiden.
55. De leerling leert de hoofdbeginselen van de bewegingsactiviteiten op eigen niveau toe te passen.
56. De leerling leert tijdens bewegingsactiviteiten sportief te zijn, rekening te houden met de mogelijkheden en voorkeuren van anderen, en respect en zorg te hebben voor elkaar.
57. De leerling leert eenvoudige regelende taken te vervullen die het mogelijk maken, zelfstandig en samen met andere leerlingen bewegingsactiviteiten te beoefenen.
58. De leerling leert *door deel te nemen aan praktische bewegingsactiviteiten* de waarde van het bewegen voor gezondheid en welzijn kennen en ervaren.

Reden voor aanpassing

Zie de opmerkingen onder kerndoel 53.

II. Kerndoelen op basis van artikel 11e WVO

Enig onderdeel: Friese taal en cultuur

Deelnemer in een tweetalige cultuur

1. De leerling leert de betekenis onderkennen van de tweetalige Friese cultuur voor het dagelijks leven en leert deze te vergelijken met situaties in de rest van Nederland en daarbuiten.
2. De leerling leert aan de hand van voorbeelden de specifieke kenmerken van de Friese cultuur begrijpen en deze in verband te brengen met de historische achtergronden daarvan.
3. De leerling leert aan de hand van voorbeelden het belang van Friese cultuuruitingen onderkennen (teksten, muziek, toneel, film, TV en radio) en de betekenis die hij daaraan hecht onder woorden te brengen.

Voor leerlingen met Fries als tweede taal en voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4a. De leerling leert om via voor hem zinvolle contexten een Friese woordenschat op te bouwen door verschillende strategieën toe te passen.
- 5a. De leerling leert informatie op te zoeken en te ordenen uit schriftelijke en digitale Friestalige bronnen op basis van vragen over onderwerpen binnen zijn eigen belangstellingsfeer.
- 6a. De leerling leert een informeel gesprek in het Fries te voeren met leeftijdgenoten over onderwerpen uit zijn dagelijks leven.

Voor leerlingen met Fries als moedertaal

- 4b. De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken en zich te houden aan taalconventies die voor het Fries gelden (spelling, grammaticaal juiste zinnen, woordgebruik).
- 5b. De leerling leert het belang van het communiceren volgens gangbare taalregels van het Fries in formele situaties ontdekken (werkoverleg, planning, discussie).
- 6b. De leerling leert Friese verhalen, gedichten en informatieve teksten te kiezen en te lezen die tegemoet komen aan zijn belangstelling en zijn belevingswereld uitbreiden.